

L'ÚS DEL TANATORI I ELS SEUS EFECTES SOBRE LA COMPETÈNCIA EN ELS SERVEIS FUNERARIS

Juliol de 2016

REF. NÚM.: ES 11/2015

CONTACTE

Autoritat Catalana de la Competència
Via Laietana, 60, 5a planta
08003 Barcelona
Tel: 93 552 81 60
autoritat.competencia@gencat.cat
[http://acco.gencat.cat/
@competenciakat](http://acco.gencat.cat/@competenciakat)
<https://telegram.me/competenciakat>

Ivan Moreno Torres
imorenot@gencat.cat

Índex

RESUM EXECUTIU	4
AGRAÏMENTS	6
1. INTRODUCCIÓ	6
2. MARC NORMATIU DELS SERVEIS FUNERARIS	7
2.1. Normativa estatal	7
2.2. Normativa catalana	9
3. SERVEI DE TANATORI.....	10
3.1. Delimitació del mercat de servei de tanatori	10
3.2. Característiques de la demanda	13
3.3. Característiques de l'oferta	15
4. PROBLEMES DE COMPETÈNCIA	16
5. MERCAT DEL SERVEI DE TANATORI A CATALUNYA	25
5.1. Catalunya	25
5.2. Comarques i Aran	29
5.3. Municipis.....	40
6. POSSIBLES REFORMES NORMATIVES I ACTUACIONS.....	45
6.1. Incrementar la competència amb noves instal·lacions.....	46
6.2. Evitar la vinculació del servei de tanatori amb la resta de serveis funeraris	47
6.3. Facilitar l'accés als tanatoris existents a competidors	50
7. CONCLUSIONS.....	54
8. REFERÈNCIES.....	56
ANNEX.....	58

RESUM EXECUTIU

El sector dels serveis funeraris a Catalunya s'ha caracteritzat tradicionalment per una manca o un grau reduït de competència. Tot i la liberalització dels serveis funeraris al conjunt de l'Estat es va produir l'any 1996, el sector encara es troba lluny d'una situació òptima des del punt de vista de la competència i, en bona part, aquesta situació es deguda a l'ús dels tanatoris.

Aquest servei ha esdevingut imprescindible des del punt de vista de la demanda en la mesura que l'evolució dels costums ha fet que la vetlla del difunt al domicili particular gairebé hagi desaparegut com a pràctica social. Així doncs, el tanatori no és substituïble per altres equipaments ja que no existeixen altres estructures on es pugui portar a terme la vetlla dels difunts.

A Catalunya existeixen un total de 294 tanatoris que disposen de 814 sales de vetlla. Per tant, de mitjana els tanatoris de Catalunya tenen gairebé 3 sales de vetlla (2,77). Considerant que a l'any 2015 la població de Catalunya era de 7.508.106 individus, de mitjana hi ha un tanatori per cada 25.537,78 persones i una sala de vetlla per cada 9.223,72 individus. D'altra banda, tenint en compte que a l'any 2014 hi van haver 61.319 defuncions a Catalunya, de mitjana hi ha un tanatori per cada 208,57 difunts i una sala de vetlla per cada 75,33 difunts. Per últim, atès que Catalunya consta de 947 municipis, hi ha un tanatori per cada 3,22 municipis i una sala de vetlla per cada 1,16 municipis. Així doncs, es podria concloure que globalment Catalunya té una oferta suficient tot i que la distribució de tanatoris i sales de vetlla no és homogènia a tot el territori.

Dels 294 tanatoris, 150 són de titularitat pública i 144 de titularitat privada. Ara bé, en 245 casos la gestió del tanatori és privada. És a dir, dels 150 tanatoris de titularitat pública en 101 casos l'explotació la realitza una empresa privada o mixta i en 49 casos la realitza l'ajuntament del municipi directament o mitjançant una empresa pública. En els casos dels tanatoris de titularitat pública però gestió privada, la durada del contracte mitjançant el qual es formalitza la gestió és d'una mitjana de 29,08 anys. Pel que fa al preu del lloguer d'una sala de vetlla per un servei, el valor mitjà és de 377,89€ i oscil·la entre el servei gratuït i els 1.989€.

Catalunya compta amb 63 empreses o grups empresarials que gestionen tanatoris. Els dos grups empresarials més importants són MÈMORA i ÀLTIMA, que conjuntament representen més del 30% del mercat mesurat en termes de sales de vetlles. Si s'analitza la quota de mercat en funció del nombre de tanatoris, els ajuntaments conjuntament ocupen la primera posició ja que, molt sovint, es tracta de tanatoris de petites dimensions en municipis on no hi ha hagut inversió per part de la iniciativa privada. En tot cas, MÈMORA i ÀLTIMA també són els dos primers grups empresarials (conjuntament més del 20% del mercat) en termes de quota de mercat de tanatoris, amb molta diferència de la resta.

Atès que el tanatori és un factor clau per competir en el mercat dels serveis funeraris, és crucial que la seva regulació contribueixi a incrementar el grau de competència existent en el conjunt del sector funerari, en benefici de l'eficiència econòmica i, en definitiva, del benestar dels consumidors. En canvi, la regulació actual imposa restriccions per a la prestació del servei de tanatori, principalment en forma de barreres d'entrada, que dificulten la implantació de nous operadors, limitant-se així la capacitat per competir i d'elecció dels consumidors. Aquesta situació reforça el poder de mercat dels operadors que actualment disposen d'un tanatori en exclusiva ja que sovint l'utilitzen com a instrument per captar la resta de serveis funeraris i evitar la competència dels altres operadors en la seva àrea geogràfica d'influència.

En particular, degut a que (i) habitualment es produeix la vinculació del servei de tanatori amb la resta de serveis funeraris (impossibilitat de contractar el servei de tanatori individualment a un preu raonable), a que (ii) el tanatori el sol utilitzar de forma exclusiva l'empresa de serveis funeraris que l'explota i a que (iii) sovint només existeix un o pocs tanatoris en alguns àmbits geogràfics determinats, els tanatoris esdevenen actius estratègics que atorguen un avantatge competitiu molt important a les empreses de serveis funeraris que els exploten i que, quan no són replicables, suposen un poder de mercat que pot donar lloc a beneficis extraordinaris pel conjunt dels serveis funeraris sense que això comporti l'entrada de nous operadors.

Així doncs, les autoritats competents haurien de reformar la normativa reguladora dels tanatoris o bé prendre altres mesures per tal de fomentar la competència en el conjunt dels serveis funeraris i incidir així també en els mercats que hi estan estretament relacionats. D'aquesta manera, amb molta probabilitat, es produiria una millora de la qualitat dels serveis i una reducció dels seus preus que, en definitiva, suposaria un augment del benestar dels usuaris.

En aquest sentit, les principals recomanacions de l'ACCO són les següents:

- Eliminar les barreres d'entrada normatives així com requisits excessius innecessaris i injustificats que fan que bona part dels tanatoris existents no es puguin replicar. Així doncs, és necessari modificar la Llei 2/1997, el reglament supletori que aplica en els municipis que no disposen de la seva pròpia normativa (Decret 209/1999) i, en pràcticament tots els municipis de Catalunya que disposen d'una regulació pròpia, les ordenances o reglaments municipals que regulen el servei de tanatori així com qualsevol altra normativa que pugui presentar afectacions.
- Fomentar la competència mitjançant la construcció de nous tanatoris de titularitat pública. Tot i que aquesta mesura podria ser una bona opció en determinats llocs, cal tenir present les seves limitacions. En particular, en molts casos pot ser ineficient o no resultar viable la construcció de nous tanatoris atesa la dimensió del mercat.
- Modificar la Llei 2/1997 per tal de prohibir la vinculació del servei de tanatori a la resta de serveis funeraris com a única possibilitat de prestació del servei atesa l'existència de fallades de mercat que no permeten un funcionament competitiu del mercat. En funció de la valoració d'aquestes fallades de mercat, es podria concretar una prohibició generalitzada o bé limitada a casos concrets (com a mínim quan es tracti de tanatoris de titularitat pública o que es considerin instal·lacions essencials).
- Modificar la Llei 2/1997 per tal de facilitar l'accés als tanatoris existents a empreses competidores en condicions objectives, transparents i no discriminatòries. Aquesta mesura, amb molta probabilitat, resultaria molt efectiva per augmentar la competència no només dels serveis funeraris sinó també del propi servei de tanatori. En particular, l'ACCO considera justificada la imposició d'aquesta obligació als tanatoris de titularitat pública (encara que els gestionin empreses privades) o als que es considerin instal·lacions essencials.
- Modificar el contracte mitjançant el qual es formalitza la gestió dels tanatoris de titularitat pública gestionats per empreses privades per tal d'incloure una clàusula que expliciti que es permet l'accés a les sales de vetlla del tanatori a qualsevol empresa funerària o usuari que ho sol·liciti en condicions objectives, transparents i no

discriminatòries. Igualment, s'hauria d'incloure una clàusula amb el mateix contingut a les licitacions de nous tanatoris.

AGRAÏMENTS

L'ACCO agraeix la seva col·laboració per la realització d'aquest estudi a l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT), tots els Consells Comarcals de Catalunya, el *Consell General d'Aran*, el Consorci del Moianès, bona part dels ajuntaments de Catalunya, l'Associació d'Empreses de Serveis Funeraris de Catalunya (AESFC), l'*Asociación Nacional de Servicios Funerarios* (PANASEF) i diverses empreses de serveis funeraris. També s'agraeix la tasca realitzada per l'Ainhoa Cruz i la Ignàsia Rivera en la gestió de l'enquesta realitzada en el marc d'aquest estudi.

1. INTRODUCCIÓ

El sector dels serveis funeraris a Catalunya s'ha caracteritzat tradicionalment per una manca o un grau reduït de competència. De fet, fins al 1996 els serveis funeraris estaven reservats a les entitats locals, que els prestaven en règim de monopoli, i tot i la seva liberalització (al conjunt de l'Estat) aquell any, el sector es troba lluny d'una situació òptima des del punt de vista de la competència. Aquesta realitat es deguda, en bona part, a l'ús de les instal·lacions per realitzar la vetlla dels difunts, que és l'objecte d'aquest estudi.

En particular, el servei de tanatori ha esdevingut un factor clau per competir en el mercat dels serveis funeraris¹, en la mesura que l'evolució dels costums ha fet que la vetlla del difunt al domicili particular gairebé hagi desaparegut com a pràctica social. Per tant, el tanatori es considera un servei essencial i imprescindible des del punt de vista de la demanda. De fet, l'Autoritat Catalana de la Competència (en endavant, ACCO) ja va assenyalar en les seves Observacions de l'any 2011² que el servei de tanatori s'havia convertit en una prestació ineludible per a un operador que desitja prestar serveis funeraris. Per aquest motiu, és crucial que la regulació dels tanatoris contribueixi a incrementar el grau de competència existent en el sector funerari, en benefici de l'eficiència econòmica i, en definitiva, dels consumidors.

En canvi, la regulació actual imposa restriccions per a la prestació del servei de tanatori, principalment en forma de barreres d'entrada, que dificulten la implantació de nous operadors, limitant-se així la capacitat per competir i d'elecció dels consumidors. Per aquest motiu, són diversos els organismes i autoritats de competència que han qüestionat la normativa vigent³. En aquest sentit, l'ACCO ha realitzat informes que avaluen normes que

¹ Els serveis funeraris o mortuoris comprenen tots aquells actes, tràmits i diligències necessaris des de què es produeix la defunció fins que el cadàver és inhumat o incinerat. Això no obstant, inclou una sèrie de serveis (tanatori, cementiri i cremació o incineració) que poden ser considerats mercats separats. Vegeu l'*Informe de fiscalització de la gestió de serveis funeraris i de cementeris* del Tribunal de Cuentas de 2006, l'*Estudi sobre la competència en el sector dels serveis funeraris de Catalunya* de la Direcció General de Defensa de la Competència del Departament d'Economia i Finances de la Generalitat de Catalunya (DGDC) de 2007, l'*Estudio sobre los servicios funerarios en España* elaborat pels *Ministerio de Economía y Hacienda* i *Ministerio de Sanidad y Política Social* de 2010; o les *Observacions sobre la incidència que podrien tenir determinades mesures en el nivell de competència dels serveis funeraris* de l'Autoritat Catalana de la Competència de 2011.

² *Observacions sobre la incidència que podrien tenir determinades mesures en el nivell de competència dels serveis funeraris* (OB 10/2011).

³ Vegeu els informes citats al peu de pàgina 1. Així mateix, vegeu l'informe *Los servicios funerarios integrales en España. Claves de un sector en transformación* realitzat per *PriceWaterHouseCoopers* el 2004 i l'informe de

regulen, entre d'altres qüestions, la prestació de serveis de tanatori, en els quals s'han trobat aspectes de la regulació a millorar⁴. També en casos analitzats des de la perspectiva de la defensa de la competència s'observen la importància de l'accés al tanatori, i barreres tant normatives com econòmiques o tècniques⁵.

Aquesta situació reforça el poder de mercat dels operadors que actualment compten amb un tanatori i que sovint l'utilitzen com a instrument per captar la demanda de la resta de serveis funeraris i evitar així la competència d'altres empreses de serveis funeraris en la seva àrea geogràfica d'influència.

Així doncs, **l'objectiu d'aquest estudi és analitzar el mercat del servei de tanatori a Catalunya per identificar els aspectes que són susceptibles de millora mitjançant modificacions de la normativa i de l'actuació de l'administració pública per tal de fomentar la competència en el conjunt del sector funerari.**

L'estructura del document és la següent: a la **Secció 2** s'explica breument l'evolució de la normativa del sector funerari, ressaltant en particular el servei de tanatori; a la **Secció 3** s'ofereix una descripció del mercat dels serveis de tanatori; a la **Secció 4** es destaquen els principals problemes de competència en el servei de tanatori; a la **Secció 5** s'analitza l'oferta del servei de tanatori a Catalunya; a la **Secció 6** s'aporten reflexions sobre possibles modificacions tant de la normativa catalana com de l'actuació dels ajuntaments; i, finalment, a la **Secció 7** es conclou el document.

2. MARC NORMATIU DELS SERVEIS FUNERARIS

2.1. Normativa estatal

Fins a l'aprovació del **Reial Decret Llei 7/1996, de 7 de juny, de mesures urgents de caràcter fiscal i de foment i liberalització de l'activitat econòmica** (en endavant, RDL 7/1996), els serveis funeraris estaven reservats a les entitats locals, que els prestaven en règim de monopoli. Aquesta situació trobava empara legal en la Llei 7/1985, de 2 d'abril, reguladora de les bases del règim local, que declarava la reserva a favor de les entitats locals de determinats serveis (sic) "essencials" (article 86.3), entre els quals figuraven els serveis mortuoris.

El RDL 7/1996 va liberalitzar la prestació dels serveis funeraris, en el sentit que va suprimir la consideració dels mateixos com a serveis essencials reservats a les entitats locals. Això no obstant, el RDL 7/1996 va permetre que els ajuntaments sotmetessin a autorització la prestació d'aquests serveis (article 23). Aquesta autorització es va establir amb caràcter reglat i de *numerus apertus*, en el sentit que s'havia de concedir a tot sol·licitant que reunís els requisits per obtenir-la.

l'expedient de concentració econòmica de l'extint *Tribunal de Defensa de la Competència* (TDC) núm. C85/04, *INTUR/EURO STEWART*.

⁴ Per exemple, vegeu l'informe de 2015 sobre la Proposta de modificació de l'Ordenança general dels serveis funeraris de l'Ajuntament de Banyoles (IR 20/2015) o les observacions de 2016 de l'Ordenança reguladora dels serveis funeraris del municipi de Manresa (OB 24/2016).

⁵ Per exemple, vegeu la resolució del Tribunal Català de Defensa de la Competència de l'ACCO de 2 de juliol de 2015, expedient 41/2012, *FUNERÀRIA FONTAL*.

El procés de liberalització va avançar un pas més amb la **Llei 24/2005, de 18 de novembre, de reformes per impulsar la productivitat en diferents sectors**, entre els quals es trobava el funerari. Respecte a aquest sector, la norma va reconèixer l'eficàcia nacional de l'autorització per a l'activitat de trasllat de cadàvers, de manera que qualsevol empresa autoritzada podia realitzar el trasllat a qualsevol municipi de l'Estat⁶. També va disposar que els requisits per obtenir l'autorització s'havien d'establir d'acord amb els criteris mínims que, en el seu cas, fixessin l'Estat i les Comunitats Autònomes.

Adicionalment, a l'article 23 de la mateixa llei es va establir que, si bé els ajuntaments podien sotmetre a autorització els serveis funeraris, "*les normes que regulen els requisits de les autoritzacions per a la prestació d'aquests serveis no podran establir exigències que desvirtuin la liberalització del sector*".

Posteriorment, com a conseqüència de la **Directiva 2006/123/CE, del Parlament i del Consell, de 12 de desembre de 2006, relativa als serveis al mercat interior** (en endavant, Directiva de Serveis), es va aprovar la **Llei 17/2009, de 23 de novembre, sobre el lliure accés a les activitats de servei i el seu exercici**, norma que aplica a la prestació de serveis funeraris. Aquesta norma de caràcter bàsic, entre d'altres qüestions, declarava l'eficàcia de les autoritzacions a tot el territori nacional. Així mateix, en aquest marc de transposició de la Directiva de Serveis també es va aprovar la **Llei 25/2009, de 22 de desembre, de modificació de diverses lleis per a la seva adaptació a la llei sobre lliure accés a les activitats de servei** per adaptar la normativa espanyola al Dret comunitari en diversos àmbits.

Aquestes normes van introduir un nou enfocament en la regulació de les activitats de serveis en general i dels serveis funeraris en particular, de manera que **qualsevol mesura que suposi una limitació en l'accés o a l'exercici d'una activitat econòmica ha d'estar justificada per una raó imperiosa d'interès general i ha de ser proporcionada**. Per aquest motiu, els requisits i restriccions que s'imposin a les empreses funeràries han de respectar els principis de necessitat, proporcionalitat i mínima distorsió de la competència.

Finalment, cal destacar que el juny de 2011 el Consell de Ministres va aprovar un Projecte de Llei de serveis funeraris que va decaure el setembre del mateix any amb la dissolució de les Corts. Aquest projecte tenia per objecte, entre d'altres, garantir el lliure accés i exercici de la prestació de serveis funeraris i la llibertat d'elecció del prestador per part dels usuaris.

Pel que fa al servei de tanatori en particular, el projecte de llei millorava la seva regulació doncs reduïa considerablement els requisits exigits a aquests equipaments. En concret, proposava que per prestar el servei de tanatori fos suficient disposar d'una sala de vetlla⁷ i d'una sala per realitzar les pràctiques necessàries al cadàver que permetés la prestació del servei en condicions higièniques i desinfectades. També obligava als tanatoris de titularitat pública a garantir l'accés als prestadors de serveis funeraris, així com als consumidors i usuaris, en condicions objectives, transparents i no discriminatòries. Adicionalment, no

⁶ Respecte el trasllat de cadàvers, anteriorment a l'aprovació de la Llei 24/2005, el Reial Decret 927/1998, de 14 de maig, pel qual es modifica parcialment el Reglament de la Llei d'ordenació de transports terrestres, va suprimir el requisit relatiu a què el transport funerari fos realitzat per l'empresa funerària del municipi origen del transport, ja que aquest resultava ser un dels principals obstacles a la competència en el sector dels serveis funeraris. La Llei 24/2005 va anar més enllà i va reconèixer l'eficàcia nacional de les autoritzacions.

⁷ Aquesta sala havia de comptar, com a mínim, amb dos departaments, un per a la col·locació del fèretre i un altre accessible al públic (article 5.2).

exigia als operadors de serveis funeraris que disposessin d'un tanatori propi i no es configurava legalment el servei de tanatori com un servei de prestació obligatòria.

Així doncs, el Projecte de Llei eliminava o reduïa significativament les restriccions existents en la prestació de serveis de tanatori i, per tant, la seva aprovació hagués significat una clara millora de la regulació dels serveis funeraris.

2.2. Normativa catalana

A Catalunya la regulació dels serveis funeraris es troba en la **Llei 2/1997, de 3 d'abril, sobre serveis funeraris**. A la seva redacció original definia els serveis funeraris com un servei essencial d'interès general i establia que podien ser prestats per l'administració, per empreses públiques o per empreses privades, en règim de concurrència en tots els casos (article 1). Així mateix, establia l'obligació de les empreses privades d'obtenir una autorització en tots aquells municipis en els quals volguessin prestar els serveis funeraris. La norma catalana també determinava els aspectes bàsics dels requisits que havien de complir les entitats prestadores de serveis funeraris, aspectes que havien de ser concretats a nivell local pels corresponents reglaments o ordenances municipals.

Respecte el servei de tanatori, si bé la Llei no el configurava com a servei de prestació obligatòria (article 4), sí que obria la possibilitat que aquesta obligació s'imposés a nivell local. En concret, l'article 6.3 establia que: *"les ordenances o els reglaments municipals poden fixar nivells mínims de qualitat o de disponibilitat dels mitjans a què es refereix l'apartat 1. També poden exigir a les empreses funeràries el servei de tanatori, amb independència de la titularitat corresponent, amb el nombre de sales que es determinin, i també un local propi en el terme municipal"*.

La norma remetia al desenvolupament per part dels ens locals de la concreció de bona part dels aspectes continguts a la mateixa, de manera que molts ajuntaments de Catalunya, especialment els de dimensió mitjana o gran, van aprovar normes reguladores de la prestació de serveis funeraris. Amb freqüència aquestes normes locals van establir requisits desproporcionats per obtenir l'autorització, que eren injustificadament restrictius i que dificultaven i impedièn l'entrada de nous operadors en el mercat, la qual cosa va contribuir a reforçar la posició dels operadors ja establerts, sovint en situació de monopoli local.

D'altra banda, la Llei preveia per als casos en els quals no hi hagués reglaments o ordenances municipals en la matèria, l'adopció per part del Govern de la Generalitat de Catalunya d'un reglament de serveis funeraris aplicable de forma supletòria (Disposició Final). En compliment d'aquest mandat, es va dictar el **Decret 209/1999, de 27 de juliol, pel qual s'aprova el Reglament que regula amb caràcter supletori, els serveis funeraris municipals**, el qual també establia requisits injustificadament restrictius però en menor mesura que la majoria de les ordenances i reglaments municipals.

Així, respecte al servei de tanatori, el Decret 209/1999 mantenia la no obligatorietat de la seva prestació per part de l'empresa autoritzada: *"les entitats que prestin els serveis funeraris en els municipis poden gestionar les funcions a què fan referència les lletres h), i) [prestar els serveis de tanatori en condicions físiques adequades per a la vetlla del cadàver], i j) de l'apartat 1 de l'article 13 d'aquest Reglament [...]"*. Tot i així, el Decret fixava uns requisits mínims que havia de complir aquesta instal·lació (article 31).

Posteriorment, l'any 2010, mitjançant el **Decret Legislatiu 3/2010, de 5 d'octubre, per a l'adequació de normes amb rang de llei a la Directiva 2006/123/CE, del Parlament i del**

Consell, de 12 de desembre de 2006, relativa als serveis al mercat interior, es va modificar la Llei 2/1997 a fi d'adaptar-la a les prescripcions de la Directiva de Serveis.

En aquest sentit, la versió actualment en vigor de la Llei 2/1997 només exigeix que les empreses privades prestadores de serveis funeraris hagin d'obtenir l'autorització del municipi en el qual es troben establertes (article 7) i no del municipi o municipis on pretenen desenvolupar la seva activitat, tot això en coherència amb el principi d'eficàcia territorial general de les autoritzacions establert per la Directiva de Serveis. Això no obstant, cal tenir present que el Projecte de Llei de serveis funeraris de 2011 abans esmentat només exigia que els prestadors que realitzessin l'activitat de trasllat de cadàvers i restes humanes presentessin, davant l'autoritat competent del municipi on volguessin establir-se, una declaració responsable⁸.

A més, la versió actual de la Llei 2/1997 continua preveient que les ordenances o reglaments municipals puguin exigir requisits mínims de mitjans, encara que només sigui quan estigui justificat per tal de garantir la qualitat del servei i es tracti de requisits proporcionats i respectuosos amb la lliure competència.

Pel que fa al tanatori, la Llei 2/1997, mantenint el servei com de prestació no obligatòria, ha eliminat l'antiga cobertura legal que va permetre que els ens locals exigissin a les empreses de serveis funeraris tant la prestació dels serveis de tanatori com el disposar d'un tanatori propi al municipi. Tanmateix, moltes ordenances i reglaments municipals no s'han adaptat a aquesta nova realitat normativa de manera que encara contempnen l'obligatorietat de prestar els serveis esmentats així com l'exigència d'un tanatori al municipi que, sovint, ha de complir amb uns requisits, quant a les seves instal·lacions, manifestament injustificats i desproporcionats.

3. SERVEI DE TANATORI

3.1. Delimitació del mercat de servei de tanatori

Com en diverses ocasions han posat de manifest les autoritats de competència, el mercat dels serveis funeraris o mortuoris comprèn les activitats que van des de la mort d'una persona fins al moment en què rep sepultura o és incinerada. En aquest sentit, tant la *Comisión Nacional de los Mercados y la Competencia* (en endavant, CNMC), els òrgans que l'han precedida⁹, com la pròpia ACCO, entre d'altres òrgans autonòmics, han manifestat en diverses ocasions¹⁰ que en l'àmbit dels serveis mortuoris o funeraris és possible distingir

⁸ En la mateixa havien de manifestar el compliment de les obligacions del seu article 5.1, que eren: a) informar als destinataris dels serveis sobre la tramitació administrativa preceptiva; b) realitzar el trasllat de cadàvers en un vehicle de transport funerari; c) realitzar el tractament higiènic bàsic en el cadàver; d) subministrar els fèretres, bosses, i urnes funeràries, caixes o bosses de restes i altre material necessari; i e) mantenir el material i prestar el servei en condicions higièniques i desinfectades.

⁹ *Tribunal de Defensa de la Competencia* (TDC), fins l'any 2007, i *Comisión Nacional de la Competencia* (CNC) entre els anys 2007 i 2013.

¹⁰ Per exemple, vegeu els informes dels expedients de concentració econòmica N-04045 *INTUR/SCI SPAIN*, N-04046 *INTUR/EURO STEWART* i N-05031 *INTUR/FUNERARIAS DEL ALTO ARAGÓN* de l'extint *Servicio de Defensa de la Competencia*; C85/04 *INTUR/EURO STEWART* de l'extint TDC; C-0097/08 *3I/MÉMORA* del Consell de l'extinta CNC; i CE 08/2011 *SERVEIS FUNERARIS DE BARCELONA* de la Direcció General de l'ACCO; i les resolucions de 20 de juny de 2001, expedient 495/00 *VELATORIOS MADRID* i de 16 de març de 2001, expedient R 461/00 *CEMENTERIO LA PAZ* del TDC.

diversos mercats de producte: (i) el mercat dels serveis funeraris pròpiament dit, (ii) el mercat de serveis de tanatori¹¹, (iii) el mercat de serveis de cementiri o (iv) el mercat de serveis de cremació o incineració, entre d'altres.

Respecte a aquesta distinció de mercats inclosos en el sector dels serveis funeraris, la Resolució del Consell de l'extinta *Comisión Nacional de la Competencia* (en endavant, CNC) de 17 de setembre de 2008 (expedient C-0097/08, 3i/MÉMORA), manifestava de manera clara i precisa el següent:

“De acuerdo con los precedentes nacionales, dentro del ámbito de los servicios funerarios es posible distinguir los siguientes mercados de producto:

- *Mercado de servicios funerarios: la finalidad básica de los servicios funerarios consiste en el transporte del cadáver desde el domicilio o lugar de fallecimiento, hasta el cementerio de la localidad elegida para la inhumación o, en su caso, cremación del cuerpo. Es decir no comprende los servicios de cementerio ni crematorio.*

De acuerdo con los precedentes, se puede incluir en las prestaciones de servicios funerarios las siguientes: ‘Acondicionamiento sanitario de los cadáveres, su amortajamiento, el suministro de féretros, ataúdes, arcas y urnas, para cadáveres, restos y cenizas, y enferteramiento, el servicio de coches fúnebres y organización social del entierro, el facilitar los locales habilitados para el depósito de cadáveres desde el fallecimiento hasta el acto del sepelio, el suministro de flores y coronas, el traslado de cadáveres y restos fuera del término municipal, los trámites de diligencias para el registro de defunción y la autorización de sepultura,...’.

- *Mercado de servicios de tanatorio: los precedentes señalan que, dentro de los servicios funerarios, podrían a su vez haber otros segmentaciones que conformarían mercados más estrechos para algunos de los servicios señalados como el traslado de cadáveres fuera del término municipal o los servicios de tanatorio.*

En este sentido, cabe mencionar que el extinto TDC ha considerado que: ‘El servicio de tanatorio es independiente del resto de servicios funerarios y que puede ser contratado separadamente del resto de prestaciones mortuorias’¹².

El servicio de tanatorio debe entenderse como aquel que ofrece, en un lugar espacioso, la vela de los fallecidos por sus familiares en adecuadas condiciones higiénico-sanitarias, con posibilidad de práctica de la tanatopraxia o tratamiento de los cadáveres y otros servicios accesorios.

Aunque desde el punto de vista de la demanda es poco probable, aunque no imposible, que por parte del consumidor se desligue este servicio del general prestado por las empresas funerarias, es un hecho que sólo algunas empresas están en disposición de ofertar alguno de estos servicios.

¹¹ Servei que ofereix la vetlla dels morts, en adequades condicions higièniques sanitàries, amb possibilitat de pràctica de la tanatopràxia, tanatoestètica i altres pràctiques sanitàries o serveis accessoris.

¹² Resolucions del TDC de 20 de juny de 2001, expedient 495/00, *VELATORIOS MADRID* i de 16 de març de 2001, expedient R461/00, *CEMENTERIO LA PAZ*.

- Mercado de los servicios de cementerio: según los precedentes citados, el cementerio como prestación de enterramiento puede ser clasificable bajo distintos criterios, como su titularidad, pública o privada. (...).
- Mercado de servicios de cremación o incineración: a su vez, según el TDC, el mercado de servicios de cementerio admitiría una segmentación ulterior, considerado como servicio propiamente dicho el servicio de cremación o incineración consistente en la reducción a cenizas del cadáver por medio de calor. (...)."

Així doncs, tots aquests serveis es troben estretament relacionats entre ells, es poden considerar complementaris (excepte els serveis de cementiri i d'incineració que són substitutius) i conjuntament formen un conglomerat¹³, ja que els adquireixen els mateixos clients i per a un mateix ús final.

A més, es pot destacar l'existència d'altres productes i serveis relacionats amb els serveis funeraris com els dels productes auxiliars o complementaris (ornaments florals, làpides i altres elements de pedra, elements decoratius de tombes, etc.), el de les assegurances de decés i el dels serveis sanitaris i geriàtrics. Aquests mercats poden afectar el grau de competència en els serveis funeraris, així com els serveis funeraris poden incidir sobre la competència en ells.

Pel que fa específicament al servei de tanatori, el mateix es considera un servei amb substantivitat pròpia dins dels serveis funeraris, en la mesura que no totes les empreses de pompes fúnebres compten amb aquest tipus d'instal·lació.

Quant a la **dimensió geogràfica del mercat**, cal tenir present que el mercat dels serveis funeraris tradicionalment ha estat definit per les autoritats de competència com d'àmbit local, atès que la seva pròpia naturalesa porta a una definició restrictiva en vista dels costos que suposarien els desplaçaments o les demores.

De fet, malgrat la liberalització de la prestació d'aquests serveis a tot el territori nacional, la majoria d'usuaris solen optar per empreses que operen en el municipi on resideix la família del difunt o en llocs propers per motius de comoditat o experiència o, en el seu cas, en el lloc d'inhumació del difunt. Per aquest motiu, la proximitat esdevé un factor determinant per poder competir i captar clients.

D'altra banda, cal tenir en compte que les prestacions funeràries s'han de realitzar de forma immediata o en un termini de temps molt curt i que, excepte els casos en què es tracti d'empreses de grans dimensions, la majoria d'empreses prestadores no disposen d'infraestructura per atendre els òbits que es produeixen en llocs llunyans.

Finalment, la tendència a una delimitació local del submercat de serveis de tanatori també s'explica perquè, en general, els usuaris solen optar per una única empresa que presti el servei de forma integral, és a dir, que inclogui no només els tràmits legals, el trasllat i els serveis associats a aquest sinó també el servei de tanatori.

¹³ Resolució del Tribunal Català de Defensa de la Competència de l'ACCO (TCDC) de 25 de novembre de 2014, expedient 40/2011, SERVEIS FUNERARIS DEL LLOBREGAT.

En paraules de la CNC¹⁴: “(...) tras la liberalización, aunque el mercado de servicios funerarios podría ser considerado desde la oferta como de ámbito nacional, debido a las características de la demanda, así como a la estructura de la oferta, constituida por pequeñas y medianas empresas, se considera que tiene un ámbito eminentemente local, lo que hace del tanatorio más cercano un elemento muy importante de la oferta que presentan las empresas de servicios funerarios en cada municipio”.

Tanmateix pot succeir que el mercat no es correspongui amb els límits estrictes del municipi i s'estengui a la zona d'influència del mateix. De fet, s'ha assenyalat que els tanatoris poden oferir una cobertura més gran que els límits estrictes d'un municipi, sempre que el desplaçament no suposi un cost excessiu en temps, depenent, per tant, la seva delimitació exacta de les facilitats de comunicació amb la instal·lació¹⁵.

3.2. Característiques de la demanda

El mercat dels serveis funeraris presenta característiques singulars tant des del punt de vista de l'oferta com de la demanda, característiques que són compartides, com a submercat d'aquest, pel mercat del servei de tanatori. En termes generals, respecte de les característiques de la demanda dels serveis funeraris, entre ells el de tanatori, es poden destacar els següents aspectes:

- En condicions de normalitat, la demanda de serveis funeraris és relativament constant ja que depèn de les defuncions dels habitants del municipi o l'àrea d'influència, que solen mostrar una certa regularitat. Alhora, es tracta d'una demanda forçosa i de primera necessitat, en la qual el consum és preceptiu.
- Les persones que sol·liciten la prestació de serveis funeraris solen trobar-se en unes circumstàncies emotives i psicològiques especials i el procés de decisió es troba condicionat per tradicions culturals i socials. En conseqüència, en la contractació dels serveis funeraris no sempre prevalen els criteris econòmics i de qualitat i l'elasticitat de la demanda respecte del preu és relativament baixa.
- Es requereix una presa de decisions ràpida (davant d'un esdeveniment sovint imprevist) per imperatiu legal, a causa de les exigències de la normativa sanitària en vigor, que requereix donar una destinació final als cadàvers en un termini de temps determinat, independentment de si els usuaris disposen prèviament o no de suficient informació sobre els preus i serveis dels diferents prestadors per prendre la decisió¹⁶. Això comporta que la capacitat de comparar ofertes sigui baixa.
- Es produeix una situació d'asimetria informativa, atès que els usuaris tenen, en general, poca informació respecte del funcionament dels serveis funeraris per falta d'experiència, ja que no són serveis que contractin habitualment. Es considera que es

¹⁴ Resolució del Consell de la CNC de 4 d'octubre de 2013, expedient SAMAD/12/10, TANATORIOS COSLADA.

¹⁵ Resolucions del Consell de la CNC de 17 de setembre de 2008, expedient C-0097/08, 3I/MÉMORA o del Tribunal Català de Defensa de la Competència de l'ACCO de 2 de juliol de 2015, expedient 41/2012, FUNERÀRIA FONTAL.

¹⁶ El Reglament estatal de policia sanitària mortuòria (Decret 2263/1974, de 20 de juliol, pel que s'aprova el Reglament de Policia Sanitària Mortuòria) determina que els cadàvers es poden quedar al domicili mortuori, com a màxim, 48 hores des de la defunció. Tanmateix, la normativa catalana (Decret 297/1997, de 25 de novembre, pel qual s'aprova el Reglament de policia sanitària mortuòria) explica que no computa el període en el qual el cadàver hagi estat refrigerat o congelat.

tracta d'una demanda ocasional a què el consumidor haurà de fer front en poques ocasions al llarg de la seva vida¹⁷.

- Els clients, per motius de comoditat, solen optar per una única empresa que presti el servei de forma integral, és a dir, que inclogui els tràmits legals, el trasllat, l'ús del tanatori, etc. Aquest fet pot generar una demanda induïda i poden ser adquirits paquets tancats amb productes o serveis no desitjats.
- En moltes ocasions es tracta d'una demanda intervinguda i dirigida per les empreses asseguradores (que utilitzen, preferentment, empreses de serveis funeraris amb les quals mantenen acords o de les quals són propietàries i que ofereixen el servei de forma integral) que es comprometen al compliment d'un servei a canvi del cobrament d'una prima¹⁸.
- La demanda de serveis és de caràcter eminentment local, ja que quan un usuari contracta els serveis d'una empresa funerària, normalment escull entre les empreses que operen en el municipi on resideix la família del difunt o perquè els seus avantpassats van ser enterrats en aquest municipi.

En relació amb aquestes característiques, Albalade, Bel i Fageda (2010) sostenen que l'existència de elevats costos d'informació i de recerca per part del demandant del servei en un context de estrès emocional significatiu pot comportar que la competència sigui limitada, fins i tot en el cas que hi hagi diverses empreses que prestin el servei. Aquesta fallada de mercat es deguda a què sovint l'usuari disposa de pocs mitjans i incentius per conèixer els preus del servei abans de què siguin satisfets, produint-se habitualment una manca de transparència.

Així doncs, segons els mateixos autors "[...] la qüestió de fons és que els elevats costos d'informació representen una externalitat que acaben internalitzant els familiars de la persona difunta. I aquests elevats costos d'informació comporten que els intermediaris com les empreses asseguradores de decessos i personal sanitari pugin extreure importants rendes privades. És oportú mencionar aquí que un número molt important de defuncions tenen lloc en els hospitals de grans ciutats. Això dona una avantatge competitiva a les empreses funeràries establertes en grans ciutats, a banda de donar un paper cabdal al personal sanitari d'aquests hospitals com a intermediaris. D'altra banda, la demanda de serveis funeraris prové en una proporció important de les companyies d'assegurances de decés, que ofereixen no una indemnització monetària pel fet assegurat sinó la prestació del servei funerari".

Finalment, cal emfatitzar que, com ja s'ha esmentat anteriorment, cada vegada hi ha una preferència més forta dels pròxims al difunt per utilitzar tanatoris o sales de vetlla com a domicili mortuori en comptes de realitzar la vetlla del cadàver al domicili particular.

¹⁷ Segons l'informe "Los servicios funerarios integrales en España. Claves de un sector en transformación" de PriceWaterHouseCoopers, d'octubre de 2004, els serveis funeraris són requerits per una família una sola vegada cada 12 o 15 anys.

¹⁸ L'assegurança de decés no solament realitza una funció previsor, sinó que sovint evita que els familiars del difunt escullin la contractació d'uns serveis determinats.

3.3. Característiques de l'oferta

En primer lloc, destacar que tant pel fet de què els serveis funeraris tradicionalment estaven reservats als ens locals, com de què els cementiris són encara un servei municipal de prestació obligatòria, molts ens locals encara són prestadors de serveis funeraris, sigui directament o a través d'altres formes de gestió, que actuen en règim de competència al costat d'operadors privats.

Segons l'“*Estudio sobre los servicios funerarios en España*”, elaborat pels *Ministerio de Economía y Hacienda* i *Ministerio de Sanidad y Política Social*, de 2010, la majoria d'empreses prestadores de serveis funeraris eren de petita i mitjana dimensió, de caràcter familiar i operaven en àrees geogràfiques limitades. Tanmateix, l'oferta d'aquest mercat es troba cada vegada més concentrada horitzontalment ja que a partir de la seva liberalització s'han creat grans grups de serveis funeraris (Grupo Mémora, Última Serveis Funeraris Integrals, Funespaña, Grupo Interfunerarias, etc.) que s'expandeixen territorialment a través d'acords de col·laboració amb les empreses funeràries existents o bé mitjançant la seva adquisició. A més, el mercat sovint també està integrat verticalment ja que algunes asseguradores de decessos, que figuren entre les principals demandants de serveis funeraris, són, al mateix temps, propietàries d'empreses funeràries¹⁹.

Quant a la prestació del servei de tanatori, si bé no es configura legalment com a servei de prestació obligatòria, la quasi totalitat d'empreses de serveis funeraris l'ofereixen a través d'instal·lacions pròpies o intenten oferir-lo mitjançant les instal·lacions d'altres prestadors (tanatoris públics o privats), a fi de poder ser competitives al mercat. Com ja s'ha indicat, la majoria de clients contracten els serveis funeraris amb empreses que ofereixen la totalitat de serveis de manera que les empreses que inclouen a la seva cartera de serveis el de tanatori gaudeixen d'una posició molt avantatjosa al mercat.

L'informe dels ministeris d'Economia i Hisenda i de Sanitat i Política Social abans esmentat exposa que “[...] *un elemento que caracteriza a los servicios funerarios actualmente es la disponibilidad de servicios de tanatorio, especialmente en los grandes municipios. Desde los años 60, cuando se construyó el primer tanatorio de iniciativa privada en Barcelona, los servicios de tanatorio han conocido una gran expansión. Así, en 2004 existían 600 tanatorios y alcanzan los 1200 tanatorios en la actualidad, según la Asociación Nacional de Servicios Funerarios (PANASEF). La mayoría de estos tanatorios son de titularidad privada y la mayor parte de los tanatorios municipales se gestionan a través de concesión. Sin embargo, sigue habiendo numerosas empresas funerarias que no disponen de estas infraestructuras y que necesitan subcontratar este servicio para ofrecerlo*”.

Des del punt de vista de l'oferta, també es pot diferenciar entre tanatori i sala de vetlla. L'article 6 del Decret 297/1997, de 25 de novembre, pel qual s'aprova el Reglament de policia sanitària mortuòria, defineix el domicili mortuori com el lloc on resta el cadàver fins al moment de ser conduït cap a la seva destinació final i especifica que les sales de vetlla tenen la consideració de domicili mortuori. Segons el mateix article, les sales de vetlla es divideixen en: (i) una dependència per a l'acolliment de la família i el públic en general; (ii) una sala d'exposició del cadàver, degudament refrigerada; i (iii) una sala destinada a la realització de pràctiques sanitàries sobre cadàvers. En canvi, el Decret 297/1997 no defineix el tanatori.

¹⁹ Per exemple, OCASO, S.A. COMPAÑÍA DE SEGUROS Y REASEGUROS és propietària de SERVICIOS ESPECIALES, S.A. (SERVISA), SANTA LUCÍA, S.A. COMPAÑÍA DE SEGUROS Y REASEGUROS és propietària d'ALBIA GESTIÓN DE SERVICIOS S.L.U. i MAPFRE, S.A. és propietària de FUNESPAÑA, S.A.

Això no obstant, l'article 31 del Decret 209/1999 especifica que les instal·lacions de tanatori han d'estar ubicades en una edificació, aïllada respecte de cap altre edifici, en la qual no visqui cap veí, excepció feta del vigilant, si és el cas, i que ha de comptar amb:

a) Sala de vetlla. El tanatori ha de tenir, com a mínim, una sala de vetlla. Aquesta sala ha de disposar de les instal·lacions següents: una dependència per acollir la família i el públic en general; una sala d'exposició del cadàver, degudament refrigerada, i una sala per realitzar pràctiques sanitàries sobre cadàvers.

b) Àrea de treball. El tanatori ha de tenir, també, dues sales més: l'una per a dipòsit de cadàvers i l'altra per al material funerari.

c) Serveis d'atenció al públic. El tanatori ha de tenir sala de recepció, oficina administrativa i serveis sanitaris per al públic.

En tot cas, l'entrada i la conducció dels cadàvers l'ha de fer personal de l'empresa de manera reservada, i per accessos diferents dels que es destinen a la utilització de les persones usuàries.

d) Àrea reservada als vehicles. El tanatori ha de disposar d'una àrea reservada per aparcar els vehicles que utilitzi l'empresa per prestar els serveis funeraris, la qual s'ha de trobar separada de la zona d'estacionament que preveu la lletra següent.

e) Estacionament per a vehicles. El tanatori ha de disposar d'una àrea, amb capacitat suficient, per estacionar els vehicles de les persones que hagin d'accedir a les instal·lacions."

Adicionalment, el mateix article exposa que el tanatori pot comptar amb una sala d'exposició de fèretres i d'urnes de cendres i també amb un local per guardar els vehicles que utilitzi l'empresa.

Per tant, encara que el Decret 209/1999 només és aplicable de forma supletòria en els casos en els quals no hi ha reglaments o ordenances municipals en matèria de serveis funeraris i, per tant, en molts casos seran els municipis els que determinin els equipaments i serveis concrets dels tanatoris, es pot concloure que la sala de vetlla permet el servei imprescindible per substituir el domicili particular com a domicili mortuori i realitzar la vetlla del difunt encara que els tanatoris puguin comptar amb instal·lacions o serveis addicionals.

4. PROBLEMES DE COMPETÈNCIA

Com sostenen Albalade, Bel i Fageda (2010), l'avaluació del funcionament dels serveis locals amb important presència d'empreses privades, com és el cas dels serveis funeraris, exigeix analitzar l'abast de la competència entre els operadors i, per tant, de les barreres d'entrada tant econòmiques com legals. I de fet, el sector dels serveis funeraris ha estat analitzat en múltiples ocasions per les autoritats de competència, tant des de la vessant de promoció de la competència com des de la vessant sancionadora, atès que tradicionalment ha presentat fortes restriccions a la competència.

Quant a les **restriccions derivades de la pròpia normativa reguladora dels serveis funeraris** (tant autonòmica com municipal)²⁰, s'han detectat **barreres d'entrada normatives que han dificultat l'accés al mercat de nous operadors i, d'aquesta manera, han reforçat la posició en el mercat dels ja implantats**, com, per exemple, l'exigència de diverses autoritzacions administratives per al desenvolupament de l'activitat funerària o l'establiment de requisits per a l'obtenció d'aquestes autoritzacions sovint desproporcionats i injustificats. En el cas particular dels tanatoris, aquestes barreres han consistit principalment en requisits relatius a les instal·lacions excessius i injustificats (nombre mínim de sales, disponibilitat de places d'aparcament, etc.) no sempre fàcils de satisfer pels operadors i que han comportat l'aparició d'instal·lacions de grans dimensions en alguns casos.

És a dir, la normativa sobre els tanatoris sovint exigeix que aquests siguin grans estructures, de manera que comporten una inversió inicial molt elevada per a l'operador, així com complexos processos d'autorització on l'ordenació i el planejament urbanístic retarden, i moltes vegades impedeixen, la construcció de tanatoris. Aquest fet comporta que els tanatoris implantats siguin sovint estructures "no replicables" per als operadors que volen entrar al mercat, doncs els és pràcticament impossible reproduir aquest recurs bàsic²¹. Si a aquesta situació s'afegeix el fet que el servei de tanatori constitueix, cada vegada més, un servei bàsic per als consumidors dels serveis funeraris, pràcticament insubstituïble per cap altre (com ja s'ha esmentat, la vetlla del difunt en el domicili particular és una pràctica en desús), en molts casos es poden caracteritzar als tanatoris implantats com a recursos imprescindibles en l'oferta que realitzen les empreses de serveis funeraris.

Tanmateix, és en la **vessant sancionadora** on les autoritats de competència s'han confrontat directament amb els **problemes derivats de la manca de competència** del mercat de serveis funeraris en general i **dels serveis de tanatori** en particular. Principalment, les resolucions adoptades en matèria de competència en el sector dels serveis funeraris s'han referit a infraccions dels articles 1 i 2 de la Llei 15/2007, de 3 de juliol, de defensa de la competència (en endavant, LDC).

Per exemple, s'ha declarat l'existència d'una infracció de l'article 1 de la LDC per l'acord o decisió per part de les empreses gestores de tanatoris d'exigir a les floristeries el pagament de determinades quantitats de diners per poder entrar a les seves instal·lacions i dipositar-hi corones i ornaments florals²².

²⁰ Diversos han estat els documents que, des d'una òptica de promoció de la competència, han tractat els problemes detectats en la normativa reguladora dels serveis funeraris. En aquest sentit, l'ACCO ha emès la Guia 04/2016 per a l'adequació de les ordenances i reglaments municipals sobre serveis funeraris en termes de competència (juliol de 2016), les Observacions núm. 24 / 2016 sobre el text refós de l'Ordenança reguladora dels serveis funeraris del municipi de Manresa (abril de 2016), l'Informe de Regulació núm. 20/2015 sobre la proposta de modificació de l'Ordenança general dels serveis funeraris de l'Ajuntament de Banyoles (febrer de 2015), les Observacions núm. 10/2011 sobre la incidència que podrien tenir determinades mesures en el nivell de competència dels serveis funeraris (novembre de 2011) i l'Informe de Regulació núm. 9/2010 sobre el Projecte de decret legislatiu per a l'adequació de normes amb rang de llei a la Directiva 2006/126/CE, del Parlament i del Consell, de 12 de desembre, relativa als serveis en el mercat interior (maig de 2010). Abans, l'antiga DGDC havia fet públic l'Estudi sobre la competència en el sector del serveis funeraris de Catalunya (març de 2007).

²¹ En aquest mateix sentit, l'estudi de la DGDC de 2007 conclou que "*construir un tanatori suposa un cost important pels nous operadors i, a més a més, s'ha de construir en una zona urbanísticament adequada. Per tant, el tanatori esdevé una important barrera d'entrada per als nous operadors que vulguin instal·lar-se en aquest mercat*".

²² Per exemple, vegeu resolucions del TDC d'11 de gener de 2002, expedient r 464/00, FUNERARIAS CASTELLÓN; de 16 de setembre de 2003, expedient 550/02, TANATORIOS HUESCA; o de 28 d'octubre de 2003, expedient 551/02, FUNERARIAS CASTELLÓN.

Pel que fa a l'aplicació de l'article 2 de la LDC, les autoritats de competència han analitzat situacions de denegació d'accés a les instal·lacions de tanatori a d'altres operadors de serveis funeraris o de negativa de prestació del servei de tanatori a familiars de difunts que havien contractat la resta de prestacions funeràries amb un operador diferent per part d'empreses amb posició de domini²³. En aquests casos, quan s'han satisfet determinades condicions, s'ha considerat que es tractava de conductes abusives i, per tant, d'infraccions de l'article 2 de la LDC.

En particular, l'article 2.2.c) de la LDC estableix com una de les modalitats d'abús prohibides la negativa injustificada a satisfer la demanda de productes o de prestació de serveis. Tanmateix, no sempre aquesta negativa és considerada abusiva ja que, com assenyala la Comissió Europea en la seva Comunicació 2009/C 45/02, relativa a les orientacions sobre les prioritats de control de la Comissió en la seva aplicació de l'article 82 del Tractat CE [actual article 102 del Tractat de Funcionament de la Unió Europea] a la conducta excoent abusiva d'empreses dominants (en endavant, Orientacions de l'article 82 del TCE), en general *"cualquier empresa, ya sea dominante o no, en un determinado mercado de referencia, debe tener derecho a elegir con quien comercia y a disponer libremente de su propiedad"* (apartat 75). Ara bé, la Comissió Europea també ha establert que una negativa de subministrament pot donar lloc a problemes de competència quan l'empresa dominant que denega l'accés a la seva instal·lació competeix en el mercat descendent o connex amb l'empresa sol·licitant per la qual l'*input* denegat és necessari.

Segons indica la comunicació de la Comissió Europea esmentada, és necessària la concurrència de les següents condicions per tal de què una negativa de subministrament pugui ser considerada abusiva (apartat 81):

1. Que la negativa faci referència a un producte o servei objectivament necessari per poder competir amb eficàcia en el mercat descendent.
2. Que sigui probable que la negativa doni lloc a l'eliminació de la competència efectiva en el mercat descendent.
3. Que sigui probable que la negativa causi un perjudici en els consumidors.

Respecte de la primera d'aquestes condicions, és a dir, **si l'accés a un determinat tanatori és objectivament necessari per tal de que els operadors puguin competir de manera eficaç en el mercat dels serveis funeraris**²⁴, ja s'ha destacat anteriorment la importància per als operadors de serveis funeraris d'estar en disposició d'oferir el servei de tanatori per tal de poder competir ja que el mateix ha esdevingut en un servei bàsic pràcticament insubstituïble per cap altre.

²³ Una altra conducta analitzada per diverses autoritats de defensa de la competència ha estat la negativa d'accés o la imposició de cànons discriminatoris o no equitatius a l'entrada de flors per part de floristeries. Per exemple, vegeu la resolució del *Tribunal para la Defensa de la Competencia de Castilla y León* de 10 de febrer de 2012, expedient TDC/SAN/2/2011, *TANATORIO VIRGEN DEL CARMEN, S.L., DE GUARDO (PALENCIA)*.

²⁴ En un sentit estricte, es podria interpretar que el mercat de serveis funeraris no és pròpiament un mercat descendent del mercat de servei de tanatori sinó que es tractaria de mercats connexes. En qualsevol cas, les Orientacions de l'article 82 del TCE són aplicables en tant que actualment el tanatori és un *input* imprescindible per oferir la totalitat dels serveis funeraris i els efectes anticompetitius són els mateixos que quan l'empresa dominant que denega l'accés a la seva instal·lació competeix en el mercat descendent amb l'empresa sol·licitant.

En aquest mateix sentit, el Tribunal Català de Defensa de la Competència de l'ACCO (en endavant, TCDC) a la resolució de 2 de juliol de 2015, expedient 41/2012, FUNERÀRIA FONTAL, ha analitzat el paper dels tanatoris com a element de competència en el mercat de serveis funeraris i afirma que *“en el desenvolupament recent d'aquest mercat, el tanatori s'ha convertit en una infraestructura cada vegada més imprescindible i, per tant, de més difícil substitució (vegeu, per exemple, la Resolució del TCDC de l'ACCO de 30 de setembre de 2010, expedient 13/2009- Ajuntament de Solsona). De fet, el substitut més proper al tanatori, la vetlla en el domicili particular, ha caigut en desús per raons diverses [...] Si a l'anterior hi afegim que les famílies contracten els serveis funeraris de manera integrada per tal de reduir els costos de transacció que suposa tot el procés, es pot afirmar que aquells operadors que inclouen en la seva oferta els serveis de tanatori gaudeixen d'un avantatge competitiu important davant la resta”*.

De fet, ja a l'any 2004, Francisco Marcos destacava que *“La importancia de estas instalaciones en las actuales ceremonias fúnebres hace que tengan un carácter esencial e imprescindible y, dadas las dificultades existentes para construir nuevos tanatorios, la negativa injustificada del titular de los existentes a permitir el acceso y uso a los mismos por otras empresas competidoras podría considerarse como un abuso de posición dominante en situación de dependencia económica”* així com que *“La construcción de esta modalidad de abuso sería análoga a la [...] doctrina de las ‘essential facilities’, en la medida que nos hallamos ante instalaciones cuyo uso es prácticamente indispensable para la competencia por otras funerarias. [...] la ordenación y el planeamiento urbanístico retrasan y muchas veces impiden la construcción de nuevos tanatorios, lo cual probablemente debiera llevar a caracterizar como esenciales e imprescindibles para la comunidad a aquéllos que ya existen”*²⁵.

Al respecte, en la resolució d'11 d'octubre de 2007, expedient 616/06, TANATORIOS CASTELLÓN, el Consell de l'extinta CNC va considerar *“que cuando los tanatorios son gestionados por una empresa en régimen de monopolio y las funerarias carentes de estos servicios [tanatorio] lo demandan, [los tanatorios] pueden ser instalaciones esenciales (...) para el caso de prestación de servicios de tanatorio a funerarias con cadáveres en tránsito”*.

D'altra banda, resulta necessari considerar que la determinació de l'essencialitat d'una infraestructura ha de realitzar-se d'acord amb la jurisprudència²⁶. De fet, segons l'estudi *“El sector funerario en la Comunidad Autónoma de Euskadi. Análisis jurídico-económico y de competencia”* de 2010 del Servicio Vasco de Defensa de la Competencia, no es considera que el tanatori sigui una instal·lació essencial ja que en la Comunitat Autònoma d'Euskadi no consten limitacions legals ni econòmiques que impedeixin la construcció de tanatoris:

“Para que un bien sea considerado esencial se requiere la imposibilidad de duplicación o la inexistencia de una alternativa razonable de ese recurso por razones legales o económicas. Se excluyen de esta consideración, en consecuencia, las peticiones de usar los bienes de otros tan sólo porque resulta más sencillo y barato que invertir en recursos propios. Es decir, deberán analizarse las posibilidades reales que la empresa funeraria tiene para acceder a la instalación de tanatorio, en

²⁵ *Monopolio y Prácticas Restrictivas de la Competencia en el Mercado de los Servicios Funerarios*. IE Working Paper Derecho, AJ8-114, 10/06/2004.

²⁶ Per a una anàlisi detallada vegeu: Calvo AL i Rodríguez J (2012), *La Doctrina de las Infraestructuras Esenciales en Derecho Antitrust Europeo*. Revista de Derecho de la Competencia y la Distribución. Monografía N° 6. La Ley. Wolters Kluwer. Madrid.

definitiva, a que su coste no sea inalcanzable ni que existan trabas legales o condicionantes urbanísticos que impidan su ejecución.

En la CAE no constan limitaciones legales (incluidas las urbanísticas) ni económicas que impidan la construcción de tanatorios y, por lo tanto, no reúnen los requisitos para ser consideradas como recurso esencial.”

En canvi, l'estudi de la DGDC de 2007, en relació amb els tanatoris, considera que:

“(i) Són bàsics pels consumidors. [...] en les ciutats mitjanes i grans, la prestació d'aquest servei és ineludible per part de les empreses de pompes fúnebres; (ii) El fet que la demanda reclami la prestació d'aquest servei fa que l'empresa que no pugui prestar-lo, per no disposar d'aquesta instal·lació, es trobi en una clara situació de desavantatge competitiva. A més, les Ordenances municipals exigeixen, en general, la prestació d'aquest servei i la disposició d'un tanatori a totes les empreses que vulguin instal·lar-se en els municipis corresponents; i (iii) Aquesta instal·lació no pot ser substituïda per cap altra. La consideració del tanatori com a lloc per a la vetlla del mort és difícilment substituïble per qualsevol altre bé, sobretot perquè [...] els consumidors ja no desitgen la vetlla del mort en el propi domicili”.

Segons les Orientacions de l'article 82 del TCE, un *input* és imprescindible quan no hi hagi cap substitut real o potencial en el qual puguin basar-se els competidors del mercat descendent per contrarestar -com a mínim a llarg termini- les conseqüències negatives de la denegació i, per tant, cal avaluar si els competidors podrien realment, en un futur pròxim, produir un *input* com el de l'empresa dominant (apartat 83). Així que bàsicament són dos els elements a tenir en compte a l'hora de considerar un determinat tanatori com a objectivament necessari: (i) l'existència de tanatoris o sales de vetlla en l'àmbit geogràfic del qual es tracti que puguin ser considerats substituïts i que permetin a tercers operadors competir en condicions similars a les que té la funerària titular del tanatori; i (ii) els factors que podrien ser determinants a l'hora de valorar la possibilitat de construir en un futur proper un tanatori en el mateix municipi o àrea d'influència, com ara la dimensió del mercat, l'existència de barreres d'entrada legals o urbanístiques, etc.

En relació amb la dimensió del mercat, les Orientacions de l'article 82 del TCE assenyalen que generalment és improbable que es pugui copiar un *input* com el de l'empresa dominant quan intervé un monopoli natural a causa d'economies d'escala o d'abast (apartat 83). A aquest respecte, cal destacar que el TCDC va manifestar a la mateixa resolució a què es feia referència anteriorment²⁷, que “[...] en municipis de petita dimensió, els tanatoris operen en un tram de la corba de costos amb rendiments creixents a escala derivats dels costos fixos de construcció. En altres paraules, la duplicat de la instal·lació donaria lloc a uns costos mitjans per servei superiors als que hi hauria amb un únic tanatori [...] A criteri del TCDC de l'ACCO, en municipis petits, un tanatori constitueix una infraestructura amb característiques de monopoli natural” (fonament de dret 4). També Albalade, Bel i Fageda (2010) sostenen que en el servei de tanatori existeixen barreres d'entrada econòmiques considerables, atès que cal incórrer en importants inversions en costos fixos i que, per tant, l'argument del monopoli natural i la consegüent necessitat d'explotar les economies d'escala resulta vàlid.

La segona de les condicions o requisits a complir per tal de què una negativa d'accés pugui ser considerada abusiva és **que sigui probable que la denegació doni lloc a l'eliminació**

²⁷ Resolució de 2 de juliol de 2015, expedient 41/2012, FUNERÀRIA FONTAL.

de la competència efectiva en el mercat descendent. En aquest sentit, les Orientacions de l'article 82 del TCE afirmen que la probabilitat d'eliminar la competència efectiva és generalment major com més alta és la quota de mercat de l'empresa dominant al mercat descendent; com menys es limiti la capacitat de l'empresa dominant en relació amb els competidors al mercat descendent; com més propera sigui la substitució entre l'*input* de l'empresa dominant i el dels seus competidors al mercat descendent; com més gran sigui la proporció de competidors afectats al mercat descendent; i com més probable sigui que la demanda que podria ser satisfeta pels competidors exclosos es desviï d'ells en benefici de l'empresa dominant (apartat 85).

Per tal de valorar la concurrència d'aquesta condició, s'ha de tenir present que generalment l'empresa de serveis funeraris que disposa d'un tanatori o sala de vetlla en un àmbit geogràfic determinat sol comptar amb una quota de mercat elevada en el mateix; que els serveis funeraris (exclòs el de tanatori) oferts per l'empresa dominant i per les seves competidores són altament substituïbles considerant que la demanda es produeix sota unes circumstàncies emotives i psicològiques especials, en una situació d'asimetria informativa, que es requereix una presa de decisions ràpida i que en molts casos es tracta d'una demanda induïda per les empreses asseguradores; que si es denega l'accés al tanatori a qualsevol altra empresa, la negativa afecta a tots els competidors de l'empresa dominant en el mercat descendent de serveis funeraris; i, per tant, tota la demanda que podria ser satisfeta pels competidors exclosos es desvia en benefici de l'empresa que explota el tanatori.

D'altra banda, encara que hi hagués una petita part del mercat dels serveis funeraris copada per altres operadors, per exemple, en els supòsits en què no fos necessària la contractació del servei de tanatori al fer-se la vetlla en el domicili del difunt, en cap cas es podria utilitzar com un argument per afirmar l'existència d'una competència efectiva en el mercat, doncs es tractaria d'una competència residual²⁸.

Finalment, la tercera de les condicions requerides es refereix al **perjudici que la negativa d'accés podria comportar per als usuaris dels serveis.** Com afirma la resolució del TCDC precitada²⁹ *“és evident que si es limita la competència en el mercat dels serveis funeraris o, fins i tot, aquesta acaba desapareixent, els consumidors es veuen perjudicats en la mesura que veuen disminuïda de manera considerable la seva capacitat d'elecció de l'operador amb qui contractar els serveis i no gaudir dels beneficis derivats de la rivalitat competitiva, com ara uns preus inferiors o una major qualitat en la prestació del servei”*.

Per últim, no es detecta cap **justificació generalitzada i objectiva de la negativa d'accés**, ja que només en aquest cas la negativa esmentada no constituiria una conducta abusiva contrària a l'article 2 de la LDC. En aquest sentit, aquesta justificació es donaria, per exemple, si l'empresa titular del tanatori acredités millores en termes d'eficiència per al mercat i els usuaris que només es poguessin aconseguir impedit l'accés al tanatori a altres operadors del sector funerari.

Així doncs, quan es reuneixin les condicions analitzades en aquesta secció, la denegació de l'accés a un tanatori a un altre operador de serveis funeraris o de negativa de prestació del servei de tanatori a familiars de difunts que havien contractat la resta de prestacions

²⁸ Sentències del Tribunal de Primera Instància de 27 de setembre de 2007, assumpte T-201/04, *MICROSOFT*; i de 9 de setembre de 2009, assumpte T-301/04, *CLEARSTREAM*.

²⁹ Resolució de 2 de juliol de 2015, expedient 41/2012, *FUNERÀRIA FONTAL*.

funeràries amb un operador diferent constitueix un abús de posició de domini prohibit per l'article 2 de la LDC.

A continuació es destaquen situacions abusives que han estat analitzades per diverses autoritats de competència. A banda de la resolució del TCDC de 2 de juliol de 2015, expedient 41/2012, FUNERÀRIA FONTAL, ja esmentada, es poden trobar diversos exemples, com ara la resolució de 4 d'octubre de 2013 del Consell de la CNC (expedient SAMAD/12/10, TANATORIOS COSLADA) que afirma:

“Además conforme con la doctrina y jurisprudencia comunitaria relativa a los presupuestos que deben concurrir para que en aplicación del artículo 2 de la LDC (o art. 102 TFUE) las negativas de suministro pueden generar problemas de competencia cuando la empresa dominante que deniega el acceso a su instalación compite con el operador solicitante en el mercado para el cual el insumo denegado es necesario para prestar el servicio por el operador al que se le deniega, como sucede en el caso presente. Y es que debe notarse que la utilización de los tanatorios, como instalación esencial, se encuentra íntimamente ligada al mercado de servicios funerarios, por lo que la denegación del servicio de tanatorio puede eliminar la competencia en este mercado, sin que exista justificación objetiva para ello y siendo el uso de tanatorio indispensable para el ejercicio de dicha actividad al no haber ninguna alternativa real ni potencial. Todo ello pone de manifiesto que MÉMORA ha abusado de su posición dominante en el término municipal de Coslada (...).”

El Consejo de Defensa de la Competencia de Andalucía, en la seva resolució S/15/2014 d'1 d'octubre de 2014 (expedient ES-06/2012, TANATORIOS DE HUELVA S.L.) exposa el següent:

“(...) queda acreditada en la presente Resolución la negativa injustificada a satisfacer las demandas de prestación del servicio, en este caso, del uso de las salas de velatorio del tanatorio por parte de otras empresas funerarias solicitantes que son clientes de la denunciada y que además compiten con ella en el mercado descendente, como sostiene el DI. Tales hechos son constitutivos de la denegación de un 'servicio objetivamente necesario' para competir en el mercado vecino de los servicios funerarios, dado que el servicio denegado constituye un 'insumo imprescindible' para que las funerarias puedan competir con eficacia en el citado mercado. A mayor abundamiento, se debe tener en cuenta que, en la actualidad, el tanatorio resulta indispensable para la oferta de servicios fúnebres, y que, además, en Aracena el único tanatorio que existe es el gestionado por la empresa dominante. Además, razones de planeamiento urbanístico impiden la existencia de sustitutivos potenciales en un futuro próximo en dicho municipio, por lo que ha de considerarse como una 'instalación esencial' en este mercado, a la que los prestadores de servicios funerarios deberían poder tener acceso en condiciones no discriminatorias para una adecuada configuración de su oferta en el mercado (...).”

Així mateix, el Consejo de Defensa de la Competencia de Andalucía a la resolució S/12/2015 de 16 de desembre de 2015 (expedient ES-02/2014 TANATORIO PEDRERA) conclou que:

“[...] la entidad Servicios Funerarios Sierra Sur, S.L. ha abusado de su posición de dominio en el mercado de servicios de tanatorio en el municipio de Pedrera al negarse a prestar los servicios de su tanatorio en Pedrera a empresas rivales en el mercado verticalmente relacionado de los servicios funerarios, así como negar la prestación de sus servicios de tanatorio a empresas pertenecientes al mercado de

seguros de decesos salvo con condiciones no equitativas consistentes en obligarlas a que contraten con la entidad Servicios Funerarios Sierra Sur, S.L. todos los servicios funerarios, lo que constituyen conductas que infringen el artículo 2.2.c) LDC, de la que es responsable dicha entidad. A este particular, el Consejo debe destacar la consideración del servicio de tanatorio como ‘servicio objetivamente necesario’ para competir en el mercado vecino de la intermediación de servicios funerarios, y de forma más relevante en el de prestación general de servicios funerarios, dado que el servicio denegado constituye un “insumo imprescindible” para que las empresas afectadas puedan competir con eficacia en los citados mercados. A mayor abundamiento, se debe tener en cuenta que, en la actualidad, el tanatorio resulta indispensable para la oferta de servicios fúnebres, y que, además, en el municipio de Pedrera el único tanatorio que existe es el gestionado por la empresa dominante, Servicios Funerarios Sierra Sur, S.L.”

El Consello Galego da Competencia també davant d'una situació de negativa d'accés a un tanatori, en la resolució de 10 de juliol de 2012, R1/2012, TANATORIO DE VALGA, va concloure que:

“[...] UTE Tanatorio Municipal de Valga ostenta una posición dominante en el mercado de servicios de tanatorio en el municipio de Valga y que ha abusado de dicha posición al denegar el acceso a sus salas a empresas rivales, lo que constituye una infracción de la letra c) del párrafo 2º del artículo 2 de la Ley de Defensa de la competencia, en cuya virtud se considera abusiva: ‘la negativa injustificada a satisfacer las demandas de compra de productos o de prestación de servicios’.”

Finalment, el Jurado de Defensa de la Competencia de Extremadura, en un cas de característiques similars (resolució de 20 d'octubre de 2014 de l'expedient JDCE/S/02/2012, TANATORIO DE BADAJOZ) va considerar que:

“[...] queda acreditada la negativa injustificada a satisfacer la demanda de prestación del servicio de tanatorio por parte de la empresa dominante Tanatorio de Badajoz, siendo tales hechos constitutivos de denegación de un servicio objetivamente necesario para competir en el mercado descendiente de los servicios funerarios, dado que el servicio denegado constituye un insumo imprescindible para que las funerarias puedan competir con eficacia en el citado mercado. De esta conducta anticompetitiva se deriva la eliminación de la competencia efectiva en el citado mercado descendiente.”

Així mateix, si la negativa de subministrament s'analitza principalment des de la perspectiva de l'usuari, es podria interpretar com un problema de vinculació contractual entre el servei de tanatori (servei vinculant) i la resta de serveis funeraris (serveis vinculats). En particular, la vinculació es produiria quan l'empresa que explota la instal·lació es nega a subministrar el servei de tanatori individualment (venda nuada –*tying*) o quan aplica un preu prohibitiu al servei de tanatori si existeix la possibilitat de contractar-lo per separat (venda per paquets –*bundling*– mixta o descompte multiproducte). Aquesta situació implica que en moltes ocasions l'única possibilitat dels usuaris d'utilitzar un tanatori en un àmbit geogràfic determinat sigui contractar el conjunt de serveis funeraris amb l'empresa que el gestiona³⁰.

³⁰ Cal tenir present que les Orientacions de l'article 82 del TCE exposen que altres tipus de denegació de subministrament com als clients que no acceptin els acords vinculants, seran examinats per la Comissió conforme

La vinculació o empaquetament de productes o serveis pot resultar positiu pels consumidors en moltes ocasions (estalvi de costos de transacció, preu més baix per economies d'escala i abast en la producció i distribució, etc.) i no és una conducta que es pugui considerar contrària a les normes de competència de forma generalitzada. Això no obstant, la vinculació també pot utilitzar-se per excloure competidors del mercat quan la realitza una empresa amb poder de mercat en un dels mercats dels productes o serveis vinculats. En particular, en les Orientacions de l'article 82 del TCE la Comissió afirma que actuarà quan una empresa sigui dominant al mercat vinculant (no necessàriament en el vinculat) i es compleixin a més les següents condicions: (i) els productes vinculants i vinculats siguin productes diferents, i (ii) sigui probable que la vinculació doni lloc a un tancament anticompetitiu del mercat (apartat 50).

Quant al fet de què els productes vinculants i vinculats siguin diferents, la Comissió considera que depèn de la demanda i que, en concret, dos productes són diferents si, no existint una vinculació o venda per paquets, un nombre substancial de clients compraria o hauria comprat el producte vinculant sense comprar també al mateix proveïdor el producte vinculat, la qual cosa faria possible produir de forma independent tant el producte vinculant com el vinculat (apartat 51). En aquest sentit, cal recordar que el servei de tanatori, tot i que es pot incloure en els serveis funeraris, es considera que té substantivitat pròpia i pot ser independent de la resta d'activitats funeràries (vegeu secció 3.1). A més, tot i que existeix una preferència generalitzada dels usuaris per les empreses que ofereixen tots els serveis de manera integrada, a la majoria de casos analitzats des de la vessant de la defensa de la competència els usuaris havien contractat els serveis funeraris a empreses que no disposaven de tanatori o sala de vetlla en una zona determinada i quan les mateixes empreses o els usuaris s'adreçaven a una empresa que explotava una d'aquestes instal·lacions se'ls denegava l'accés.

Pel que fa al requisit de què sigui probable que la vinculació doni lloc a un tancament anticompetitiu del mercat, s'ha de prendre en consideració que s'utilitza el tanatori com a instrument per captar la resta de serveis funeraris i evitar la competència dels altres operadors en la seva àrea geogràfica d'influència, el que pot comportar uns preus elevats tant al mercat de servei de tanatori com al mercat de serveis funeraris. És a dir, es produeix un traspàs del poder de mercat des del servei de tanatori (que té una empresa que disposa d'un exclusiu en un àmbit geogràfic determinat) a la resta de serveis funeraris (efecte palanca) que comporta un tancament anticompetitiu del mercat.

Finalment, val a dir que la negativa d'accés al tanatori pot anar acompanyada o complementar-se amb l'aplicació de preus discriminatoris. De fet, en la resolució de 20 d'octubre de 2014 de l'expedient JDCE/S/02/2012, *TANATORIO DE BADAJOZ*, el *Jurado de Defensa de la Competencia de Extremadura* també sanciona l'empresa dominant per infracció de l'article 2.2.a)³¹ de la LDC ja que "[...] queda acreditado que Tanatorios de Badajoz encontrándose en posición de dominio, no ha aplicado las mismas tarifas ni las mismas condiciones comerciales o de servicio a todas las funerarias o particulares por el servicio de tanatosala". Així mateix, el *Consejo de Defensa de la Competencia de Andalucía* en la resolució S/15/2014 d'1 d'octubre de 2014, expedient ES-06/2012, *TANATORIOS DE HUELVA S.L.*, també sanciona la infracció de l'article 2.2.a) de la LDC en considerar que

als principis establerts a les seccions relatives als acords exclusius i a la vinculació i venda per paquets (apartat 77).

³¹ "La imposición, de forma directa o indirecta, de precios u otras condiciones comerciales o de servicios no equitativos".

l'empresa denunciada "[...] ha seguido una política de 'precios estratégicos', distintos de sus costes, que estaría falseando la formación de precios, en perjuicio de algunos de los demandantes de servicios, que han tenido que pagar unos precios muy superiores en comparación con los facturados a otras empresas, probablemente, con el único objetivo de debilitar la posición de determinadas funerarias y reforzar la suya en el mercado conexo de los servicios funerarios".³²

I, de fet, en funció de les característiques particulars de cada cas i de la conducta concreta analitzada, també es podria aplicar l'apartat d)³³ de l'article 2.2 de la LDC. En concret, el *Consello Galego da Competencia* a la Resolució de 4 de juliol de 2014, R 3/2014 - TANATORIO DE CATOIRA (expedients S7/2012 i S20/2012) va declarar que Pompas Fúnebres de Arousa, S.L., va infringir l'article 2.2 lletra d) de la LDC en haver aplicat unes tarifes abusives a les empreses rivals per la utilització dels serveis del tanatori de Catoira.

5. MERCAT DEL SERVEI DE TANATORI A CATALUNYA

En aquesta secció s'analitza l'oferta del servei de tanatori a Catalunya³⁴. Amb aquest objectiu es tenen en compte tant els tanatoris com les sales de vetlla ja que a efectes d'aquest estudi es considera que la sala de vetlla és una instal·lació substitutiva del tanatori des del punt de vista de la demanda (encara que no siguin substituïts perfectes pels motius exposats a la secció 3.3). A més, en moltes ocasions les diferències no es troben en les característiques de les instal·lacions sinó en el terme emprat.

Per tant, a partir d'aquest moment (no només en aquesta secció sinó fins el final del document) s'utilitzarà el terme "tanatori" per fer referència a la instal·lació que dona el servei de tanatori (encara que únicament tingui una sala de vetlla i no disposi de tots els elements exigits a l'article 31 del Decret 209/1999 enumerats a la secció 3.3) i el terme "sala de vetlla" per fer referència a les sales per vetllar difunts que integren el tanatori.

5.1. Catalunya

En primer lloc, es pot destacar que a Catalunya existeixen un total de 294 tanatoris que disposen de 814 sales de vetlla. Per tant, de mitjana els tanatoris de Catalunya tenen gairebé 3 sales de vetlla (2,77). De fet, la quantitat de sales de vetlla va des d'una única sala en 85 casos a les 22 sales del tanatori de Collserola a Barcelona del grup MÈMORA.

Considerant que a l'any 2015 la població de Catalunya era de 7.508.106 individus³⁵, de mitjana hi ha un tanatori per cada 25.537,78 persones i una sala de vetlla per cada 9.223,72 individus. D'altra banda, tenint en compte que a l'any 2014 hi van haver 61.319 defuncions a

³² Vegeu també la resolució del *Consejo de Defensa de la Competencia de Andalucía* de 27 de setembre de 2012, expedient S/12/2012, TANATORIOS DE HUELVA.

³³ "La aplicación, en las relaciones comerciales o de servicios, de condiciones desiguales para prestaciones equivalentes, que coloque a unos competidores en situación desventajosa frente a otros".

³⁴ Les dades referents als tanatoris corresponen a les respostes dels tots els consells comarcals i bona part dels municipis de Catalunya així com d'algunes empreses de serveis funeraris i les seves associacions a una enquesta realitzada per l'ACCO. Cal considerar que en el moment en el qual es va realitzar l'enquesta hi havia tanatoris en construcció o pendents de posar-se en funcionament que en el moment de la publicació d'aquest estudi és possible que ja prestin servei.

³⁵ Anuari Estadístic de Catalunya de l'IDESCAT.

Catalunya³⁶, de mitjana hi ha un tanatori per cada 208,57 difunts i una sala de vetlla per cada 75,33 difunts. És a dir, en el supòsit que tots els difunts a Catalunya fossin vetllats també dins del territori de Catalunya i que no es vetlessin difunts que hagin mort en un altre lloc, al llarg d'un any cada tanatori hauria d'atendre de mitjana gairebé 209 difunts i cada sala de vetlla uns 75 difunts. A més, atès que Catalunya consta de 947 municipis³⁷, hi ha un tanatori per cada 3,22 municipis i una sala de vetlla per cada 1,16 municipis. Així doncs, es podria concloure que globalment Catalunya té una oferta suficient tot i que, com es mostra més endavant, la distribució de tanatoris i sales de vetlla no és homogènia a tot el territori.

Un altre fet destacable és que dels 294 tanatoris, 150 són de titularitat pública i 144 de titularitat privada. Ara bé, en 245 casos la gestió del tanatori és privada. És a dir, dels 150 tanatoris de titularitat pública en 101 casos l'explotació la realitza una empresa privada o mixta i en 49 casos la realitza l'ajuntament del municipi directament o mitjançant una empresa pública. En els casos dels tanatoris de titularitat pública però gestió privada, la durada del contracte mitjançant el qual es formalitza la gestió és d'una mitjana de 29,08 anys i varia entre un any (tanatoris de Juncosa a les Garrigues i de Sant Joan de les Abadesses al Ripollès) i 50 anys a diversos tanatoris.

Taula 1. Principals dades de Catalunya

Núm. de tanatoris	294
Núm. de sales de vetlla	814
Tanatoris públics	150
Tanatoris privats	144

Font: elaboració pròpia.

Pel que fa al preu d'una sala de vetlla un per servei³⁸ - el valor mitjà és de 377,89€ i oscil·la entre el servei gratuït dels tanatoris de Pratdip (Baix Camp), Prullans (Cerdanya), Ribera de Cardós (Pallars Sobirà) i Almatret (Segrià), tots de titularitat pública però l'últim d'ells gestionat per FUNERÀRIA BORRÀS, S.L., i els 1.989€ dels tanatoris d'Artés, Balsareny, Santpedor i Súria, tots ells a la comarca del Bages i del grup MÈMORA.

Quant a les entitats que gestionen tanatoris, a banda dels ajuntaments, a Catalunya hi ha un total de 63 empreses o grups empresarials. A la següent taula es mostren els 20 més importants pel que fa a la seva quota de mercat a tot el territori català mesurada en nombre de sales de vetlla. Com es pot observar, els dos grups empresarials més importants són MÈMORA i ÀLTIMA, que conjuntament representen més del 30% del mercat. Si s'analitza la quota de mercat en funció del nombre de tanatoris, els ajuntaments conjuntament ocupen la primera posició ja que, molt sovint, es tracta de tanatoris de petites dimensions en municipis on no hi ha hagut inversió per part de la iniciativa privada. En tot cas, MÈMORA i ÀLTIMA també són els dos primers grups empresarials (conjuntament més del 20% del mercat) en termes de quota de mercat de tanatoris amb molta diferència de la resta.

³⁶ Anuari Estadístic de Catalunya de l'IDESCAT.

³⁷ Anuari Estadístic de Catalunya de l'IDESCAT.

³⁸ Aquest preu sol correspondre a una durada d'entre 24 i 36 hores i inclou l'Impost sobre el Valor Afegit (IVA) del 21%, tot i que en alguns casos s'ha observat que quan la gestió la realitza directament l'ajuntament no s'incorpora l'IVA.

Taula 2. Principals grups empresarials amb tanatoris a Catalunya.

Grup Empresarial	Preu			Tanatoris		Sales de vetlla	
	Mínim	Màxim	Mitjà	Número	Quota (%)	Número	Quota (%)
MÉMORA	[0-500]	[1.500-2.000]	[500-1.000]	34	11,56	151	18,55
ÀLTIMA	[0-500]	[1.000-1.500]	[500-1.000]	29	9,86	123	15,11
AJUNTAMENTS	[0-500]	[0-500]	[0-500]	45	15,31	60	7,37
CABRÉ JUNQUERAS	[0-500]	[500-1.000]	[0-500]	9	3,06	44	5,41
FUNESPAÑA	[0-500]	[500-1.000]	[0-500]	13	4,42	33	4,05
LA LERIDANA	[0-500]	[0-500]	[0-500]	8	2,72	27	3,32
FUNERÀRIA MONTSERRAT TRUYOLS	[0-500]	[0-500]	[0-500]	8	2,72	22	2,70
TANATORIOS Y SERVICIOS (REMSA)	[500-1.000]	[500-1.000]	[500-1.000]	7	2,38	22	2,70
FUNERÀRIA BORRÀS	[0-500]	[0-500]	[0-500]	12	4,08	20	2,46
POMPAS FÚNEBRES DE BADALONA	[0-500]	[500-1.000]	[0-500]	6	2,04	20	2,46
POMPES FÚNEBRES BAIX URGELL	[0-500]	[0-500]	[0-500]	14	4,76	20	2,46
CUBERTA SERVEIS FUNERARIS	[0-500]	[500-1.000]	[500-1.000]	3	1,02	14	1,72
TORRA	[0-500]	[0-500]	[0-500]	3	1,02	14	1,72
FUNERÀRIA DEL PRIORAT-RIBERA-TERRA ALTA	[0-500]	[0-500]	[0-500]	6	2,04	13	1,60
GESTIÓ I SERVEIS FUNERARIS (GESTIÓ DE SERVEIS FUNERARIS-97)	[0-500]	[0-500]	[0-500]	9	3,06	13	1,60
J. TORNÉ	[0-500]	[0-500]	[0-500]	5	1,70	12	1,47
MONSERDÀ	[0-500]	[0-500]	[0-500]	3	1,02	11	1,35
POMPAS FÚNEBRES SANTA ANA (POMFUSA)	[0-500]	[1.000-1.500]	[0-500]	4	1,36	11	1,35
FUNERÀRIA JESÚS BORRÀS	[0-500]	[0-500]	[0-500]	5	1,70	10	1,23
SOCIETAT MUNICIPAL DE SERVEIS FUNERARIS DE TERRASSA	[500-1.000]	[500-1.000]	[500-1.000]	1	0,34	10	1,23

Font: elaboració pròpia. Nota: (i) els rangs de preus es refereixen al preu que ha de pagar l'usuari final i estan expressats en €, i (ii) en la categoria Ajuntaments es troben tots els tanatoris gestionats directament per l'ajuntament del municipi.

Altres empreses amb una presència considerable a Catalunya, tot i que a molta distància de les dues primeres, són CABRÉ JUNQUERAS, FUNERÀRIA BORRÀS, FUNERÀRIA DEL PRIORAT-RIBERA-TERRA ALTA, FUNERÀRIA JESÚS BORRÀS, FUNERÀRIA MONTSERRAT TRUYOLS, FUNESPAÑA, GESTIÓ I SERVEIS FUNERARIS, LA LERIDANA, POMPAS FÚNEBRES DE BADALONA, POMPE FÚNEBRES BAIX URGELL i TANATORIOS Y SERVICIOS (REMSA).

En la mateixa taula també es poden observar els rangs de preus mínim, màxim i mitjà a tot el territori de Catalunya de la utilització d'una sala de vetlla (un servei) per cada grup

empresarial o empresa³⁹. En la majoria dels casos el preu mínim es troba en el rang de 0€ a 500€. Com s'ha destacat anteriorment, alguns ajuntaments ofereixen els servei de tanatori de forma gratuïta. Pel que fa al preu màxim, es pot observar molta variabilitat amb empreses que també se situen en el rang de 0€ a 500€ fins a d'altres que es troben en el rang entre 1.500€ i 2.000€. En especial, alguns tanatoris del grup MÈMORA a la comarca del Bages tenen un preu de 1.989€. Quant al preu mitjà, la major part dels grups empresarials se situen en el rang de 0€ a 500€. Això no obstant, MÈMORA, TANATORIOS Y SERVICIOS (REMSA), ÀLTIMA, SOCIETAT MUNICIPAL DE SERVEIS FUNERARIS DE TERRASSA i CUBERTA SERVEIS FUNERARIS es troben en el rang de 500€ a 1.000€.

³⁹ A partir de l'enquesta realitzada els preus de lloguer d'una sala de vetlla dels tanatoris s'han classificat en tres categories: mínim, màxim i mitjà. El motiu és que en molt casos en un mateix tanatori hi ha diversos preus en funció de la qualitat o la mida de la sala de vetlla llogada o de les característiques del client (principalment si resideix en el mateix municipi). Així doncs, quan un tanatori té un únic preu de lloguer d'una sala de vetlla el seu preu mínim, màxim i mitjà és el mateix. En canvi, quan un tanatori disposa de sales de vetlla a diferents preus els mateixos es redueixen als tres nivells esmentats.

Mapa 1. Situació dels tanatoris a Catalunya

Font: elaboració pròpia (amb la col·laboració de l'IDESCAT) a partir d'un mapa de l'Institut Cartogràfic de Catalunya.

5.2. Comarques i Aran

En primer lloc, com mostren la taula 3 i el mapa 2, totes les comarques de Catalunya compten com a mínim amb un tanatori⁴⁰. De fet, la mitjana del nombre de tanatoris per comarca és de 7,17. Això no obstant, existeix una gran variabilitat amb comarques que

⁴⁰ Tot i que la comarca del Moianès es va crear el 2015, en no disposar de totes les dades necessàries a partir d'aquest any, s'ha realitzat l'anàlisi amb la configuració de comarques de 2014. En particular, el tanatori de Moia s'analitza com a part del Bages i el de Castellterçol com a part del Vallès Oriental. Per tant, actualment, el Moianès compta amb 2 tanatoris (2 sales de vetlla), el Bages amb 15 (39) i el Vallès Oriental amb 8 (27).

només disposen d'una instal·lació (Alta Ribagorça, Pla de l'Estany, Priorat i Val d'Aran) i d'altres que compten amb deu o més (Barcelonès, Selva, Vallès Occidental, Maresme, Urgell, Bages, Baix Camp, Garrigues, Baix Llobregat, Pla d'Urgell i Noguera). Com a cas excepcional, el Segrià compta amb 26 tanatoris.

Taula 3. Quantitat de tanatoris i dades relatives per comarca

Comarca	Tanatoris	Individus per tanatori	Defuncions per tanatori	Superfície de la comarca per tanatori	Municipis per tanatori
Alt Camp	2	22516,30	206,50	269,00	11,50
Alt Empordà	3	46918,13	350,75	452,50	22,67
Alt Penedès	3	35267,67	276,92	197,57	9,00
Alt Urgell	4	5370,25	58,81	361,88	4,75
Alta Ribagorça	1	4153,40	38,50	426,90	3,00
Anoia	2	59169,20	479,88	433,15	16,50
Bages	16	11589,84	104,39	81,19	2,19
Baix Camp	16	11995,33	91,45	43,57	1,75
Baix Ebre	7	11718,06	110,39	143,24	2,00
Baix Empordà	6	22225,47	177,42	116,95	6,00
Baix Llobregat	17	47339,59	321,82	28,59	1,76
Baix Penedès	2	50340,10	361,25	148,20	7,00
Barcelonès	10	224380,72	2025,63	14,58	0,50
Berguedà	5	8200,76	100,30	237,04	6,20
Cerdanya	5	3722,88	26,95	109,34	3,40
Conca de Barberà	3	7039,33	74,67	216,73	7,33
Garraf	3	48715,20	344,67	61,70	2,00
Garrigues	16	1259,39	15,52	49,86	1,50
Garrotxa	4	13951,65	143,75	183,65	5,25
Gironès	4	45921,30	320,50	143,90	6,75
Maresme	12	36295,52	284,79	33,21	2,50
Montsià	8	8947,63	81,00	91,93	1,50
Noguera	19	2102,79	22,64	93,90	1,58
Osona	7	22064,49	188,07	180,01	7,29
Pallars Jussà	2	6960,20	93,63	671,55	7,00
Pallars Sobirà	3	2480,07	23,25	459,30	5,00
Pla d'Urgell	18	2069,78	18,60	16,95	0,89
Pla de l'Estany	1	31234,20	268,25	262,80	11,00
Priorat	1	9901,80	135,25	498,60	23,00
Ribera d'Ebre	5	4729,60	57,20	165,46	2,80
Ripollès	3	8729,07	111,50	318,87	6,33
Segarra	5	4607,20	43,25	144,54	4,20
Segrià	26	8024,85	67,93	53,72	1,46
Selva	10	17204,24	116,18	99,50	2,60
Solsonès	2	6833,20	72,88	500,60	7,50
Tarragonès	6	41755,80	278,25	53,23	3,67
Terra Alta	2	6292,00	79,63	371,50	6,00
Urgell	14	2644,03	26,48	41,41	1,43
Val d'Aran	1	10107,40	54,50	633,60	9,00
Vallès Occidental	11	81371,20	548,34	53,01	2,09
Vallès Oriental	9	44574,11	295,17	94,56	4,78

potencial (població i defuncions) i les característiques territorials (mida i quantitat de municipis) de cada comarca⁴¹.

Pel que fa a la població:

- De mitjana hi ha 25.383,51 individus per tanatori, si bé aquesta xifra va des de les 1.259,39 persones a les Garrigues fins les 224.380,72 del Barcelonès. El Pla d'Urgell, la Noguera, el Pallars Sobirà i l'Urgell també destaquen per comptar amb un tanatori per menys de 3.000 habitants. En canvi, el Baix Penedès, l'Anoia i el Vallès Occidental disposen d'un tanatori per més de 50.000 individus.
- Quan s'analitza la població en relació amb la quantitat de sales de vetlla, la mitjana és de 6.789,54 persones per sala i la ràtio va des dels 959,53 individus de les Garrigues fins els 19.890,74 del Vallès Occidental. El Pla d'Urgell, la Noguera i l'Urgell disposen d'una sala per menys de 2.000 habitants mentre que el Pla de l'Estany, l'Alt Penedès, el Maresme, l'Alt Empordà, el Tarragonès, el Baix Penedès, el Gironès, l'Anoia, el Baix Llobregat, el Vallès Oriental i el Barcelonès en tenen una per més de 10.000 individus.

Quant a les defuncions:

- De mitjana es produeixen 207,24 defuncions anuals per tanatori amb una variació que va des de les 15,52 defuncions a les Garrigues fins a 2.025,63 al Barcelonès. A la part baixa també destaquen el Pla d'Urgell, la Noguera, el Pallars Sobirà, l'Urgell i la Cerdanya, amb menys de 30 defuncions anuals per tanatori; i a la part alta destaquen el Gironès, el Baix Llobregat, el Garraf, l'Alt Empordà, el Baix Penedès, l'Anoia i el Vallès Occidental, amb més de 300.
- Pel que fa a les sales de vetlla, hi ha una mitjana de 56,47 difunts anuals per sala. Aquesta ràtio varia entre els 11,82 difunts a les Garrigues i els 157,03 al Barcelonès. Altres comarques amb menys de 20 difunts anuals per sala són el Pla d'Urgell, la Val d'Aran, la Noguera, la Cerdanya i l'Urgell. A l'extrem oposat, a l'Anoia i el Vallès Occidental disposen d'una sala de vetlla per més de 100 defuncions.

En relació amb la superfície:

- De mitjana, hi ha un tanatori per cada 208,73 km² de superfície. Ara bé, aquesta ràtio oscil·la entre els 14,58 km² al Barcelonès i els 671,55 km² del Pallars Jussà. Altres comarques que destaquen per una densitat de tanatoris elevada són el Pla d'Urgell, el Baix Llobregat i el Maresme. En canvi, aquesta densitat és també especialment baixa en els casos de l'Alta Ribagorça, l'Anoia, l'Alt Empordà, el Pallars Sobirà, el Priorat, el Solsonès i la Val d'Aran.
- Quant a les sales de vetlla, de mitjana hi ha una per cada 99,22 km². La ràtio va des d'1,13 km² del Barcelonès als 459,30 km² de Pallars Sobirà. També tenen una densitat de sales de vetlla especialment alta el Baix Llobregat, el Maresme, el Garraf, el Pla d'Urgell, el Vallès Occidental i el Tarragonès. Per contra, la densitat és també molt baixa en els casos de l'Alta Ribagorça i el Pallars Jussà.

⁴¹ Cal considerar que els difunts no sempre es vetllen a la mateixa comarca a la qual s'ha produït la defunció.

Per últim, pel que fa a la quantitat de municipis:

- De mitjana, hi ha un tanatori per cada 5,67 municipis, amb una variabilitat que va des de mig municipi al Barcelonès fins a 23 al Priorat. Al Pla d'Urgell també hi ha més tanatoris que municipis i a l'Urgell, el Segrià, el Montsià, les Garrigues, la Noguera, el Baix Camp i el Baix Llobregat disposen d'un tanatori per menys de 2 municipis. A l'altre extrem, a més de al Priorat, al Pla de l'Estany, l'Alt Camp, l'Anoia i l'Alt Empordà cada tanatori presta servei a més de 10 municipis.
- Pel que fa a les sales de vetlla, de mitjana cada una dona servei a 2,28 municipis. Aquesta ràtio varia entre 0,04 municipis per sala en el cas del Barcelonès fins als 11,50 municipis en el cas de l Priorat. Altres casos en els quals cada sala presta servei a un nombre reduït de municipis són el Garraf, el Vallès Occidental, el Baix Llobregat, el Montsià, el Pla d'Urgell i el Segrià. En canvi, a les comarques del Pallars Jussà, el Pallars Sobirà i l'Alt Empordà cada sala presta servei a entre 5 i 6 municipis.

Així doncs, en termes generals, tot i que hi ha més tanatoris i sales de vetlla a les zones amb major densitat de població, igualment aquestes instal·lacions han de prestar servei a un major nombre de població i/o defuncions. Tanmateix, a les zones menys poblades, els tanatoris han de donar servei a extensions de territori més grans i/o a un major nombre de municipis.

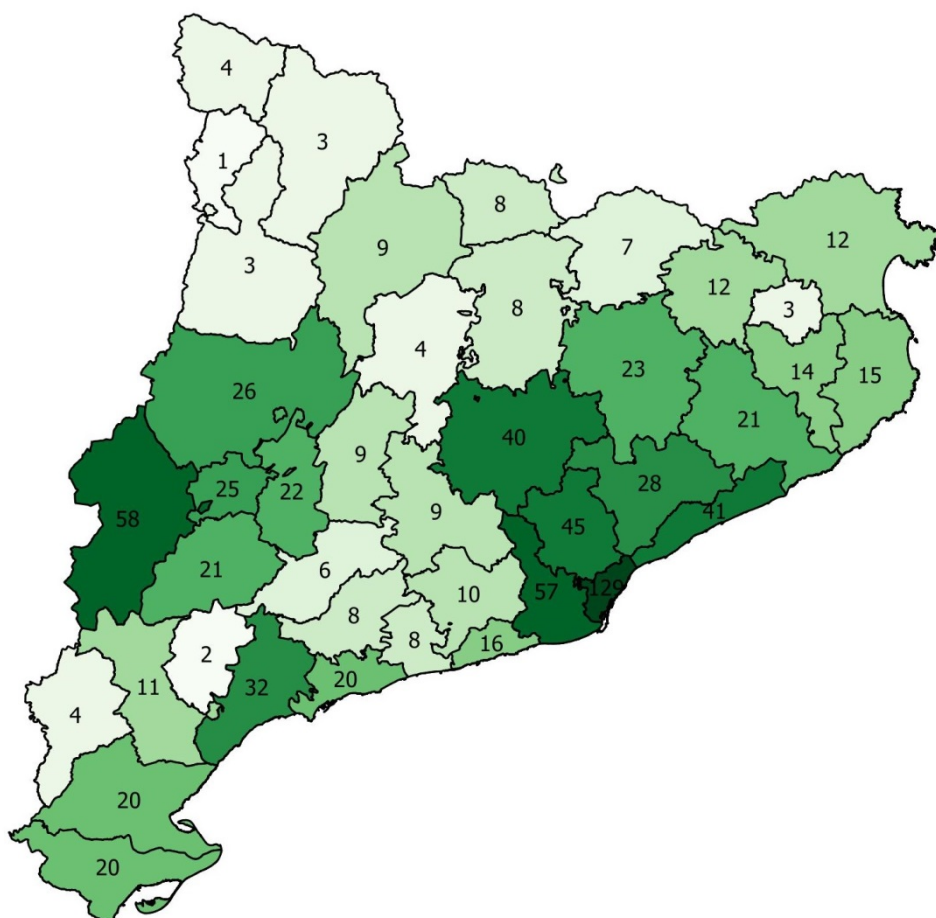
Taula 4. Quantitat de sales de vetlla i dades relatives per comarca

Comarca	Sales de vetlla	Individus per sala de vetlla	Defuncions per sala de vetlla	Superfície de la comarca per sala de vetlla	Municipis per sala de vetlla
Alt Camp	8	5629,08	51,63	67,25	2,88
Alt Empordà	12	11729,53	87,69	113,13	5,67
Alt Penedès	10	10580,30	83,07	59,27	2,70
Alt Urgell	9	2386,78	26,14	160,83	2,11
Alta Ribagorça	1	4153,40	38,50	426,90	3,00
Anoia	9	13148,71	106,64	96,26	3,67
Bages	40	4635,94	41,76	32,48	0,88
Baix Camp	32	5997,66	45,73	21,78	0,88
Baix Ebre	20	4101,32	38,64	50,13	0,70
Baix Empordà	15	8890,19	70,97	46,78	2,40
Baix Llobregat	57	14118,82	95,98	8,53	0,53
Baix Penedès	8	12585,03	90,31	37,05	1,75
Barcelonès	129	17393,85	157,03	1,13	0,04
Berguedà	8	5125,48	62,69	148,15	3,88
Cerdanya	8	2326,80	16,84	68,34	2,13
Conca de Barberà	6	3519,67	37,33	108,37	3,67
Garraf	16	9134,10	64,63	11,57	0,38
Garrigues	21	959,53	11,82	37,99	1,14
Garrotxa	12	4650,55	47,92	61,22	1,75
Gironès	14	13120,37	91,57	41,11	1,93
Maresme	41	10623,08	83,35	9,72	0,73
Montsià	20	3579,05	32,40	36,77	0,60
Noguera	26	1536,65	16,55	68,62	1,15

Osona	23	6715,28	57,24	54,79	2,22
Pallars Jussà	3	4640,13	62,42	447,70	4,67
Pallars Sobirà	3	2480,07	23,25	459,30	5,00
Pla d'Urgell	25	1490,24	13,39	12,20	0,64
Pla de l'Estany	3	10411,40	89,42	87,60	3,67
Priorat	2	4950,90	67,63	249,30	11,50
Ribera d'Ebre	11	2149,82	26,00	75,21	1,27
Ripollès	7	3741,03	47,79	136,66	2,71
Segarra	9	2559,56	24,03	80,30	2,33
Segrià	58	3597,35	30,45	24,08	0,66
Selva	21	8192,50	55,32	47,38	1,24
Solsonès	4	3416,60	36,44	250,30	3,75
Tarragonès	20	12526,74	83,47	15,97	1,10
Terra Alta	4	3146,00	39,81	185,75	3,00
Urgell	22	1682,56	16,85	26,35	0,91
Val d'Aran	4	2526,85	13,63	158,40	2,25
Vallès Occidental	45	19890,74	134,04	12,96	0,51
Vallès Oriental	28	14327,39	94,88	30,39	1,54
Mitjana	19,85	6789,54	56,47	99,22	2,28

Font: elaboració pròpia. Nota: les ràtios s'han calculat a partir de les dades de població, defuncions, superfície i municipis per comarca de l'IDESCAT i s'expressen en unitats naturals excepte la superfície que s'expressa en quilòmetres quadrats; les dades de població corresponen a la mitjana de cada comarca entre els anys 2010 i 2014 i les de defuncions a la mitjana entre 2010 i 2013.

Mapa 3. Sales de vetlla a les comarques de Catalunya

Font: elaboració pròpia (amb la col·laboració de l'IDESCAT).

A la taula següent es mostren la quantitat de grups empresarials que gestionen tanatoris a cada comarca i els seus preus (mínim, màxim i mitjà) pel lloguer d'una sala de vetlla per servei. Com es pot observar, a les comarques del Garraf, la Val d'Aran, l'Alta Ribagorça, el Pla de l'Estany i el Priorat només hi ha un grup empresarial. Per contra, les Garrigues compta amb 10 grups empresarials i el Pla d'Urgell amb 11. La mitjana al conjunt del territori és de 3,32 grups empresarials per comarca.

Taula 5. Grups empresarials i preus per comarca

Comarca	Grups empresarials amb tanatori	Preu		
		Mínim	Màxim	Mitjà
Alt Camp	2	163,00	378,00	270,50
Alt Empordà	3	272,25	635,25	457,78
Alt Penedès	2	356,95	756,30	578,99
Alt Urgell	4	217,80	294,80	250,69
Alta Ribagorça	1	315,00	315,00	315,00
Anoia	2	211,28	245,22	228,25

Bages	4	265,46	1989,00	961,82
Baix Camp	5	0,00	800,00	330,30
Baix Ebre	2	544,50	671,55	617,10
Baix Empordà	3	278,41	511,21	418,46
Baix Llobregat	5	122,97	1035,03	583,88
Baix Penedès	2	334,60	428,34	381,47
Barcelonès	4	270,00	1240,25	592,59
Berguedà	3	255,21	336,45	289,69
Cerdanya	4	0,00	292,82	197,94
Conca de Barberà	2	181,50	358,16	240,45
Garraf	1	372,00	756,25	577,76
Garrigues	10	100,00	302,50	208,42
Garrotxa	2	181,50	344,85	272,25
Gironès	2	511,21	600,00	552,32
Maresme	2	287,19	580,80	432,85
Montsià	2	544,50	671,55	589,12
Noguera	6	40,00	358,16	199,96
Osona	4	140,00	636,83	385,29
Pallars Jussà	2	120,00	207,00	163,50
Pallars Sobirà	2	0,00	272,25	140,75
Pla d'Urgell	11	147,00	387,20	259,30
Pla de l'Estany	1	511,21	511,21	511,21
Priorat	1	363,00	363,00	363,00
Ribera d'Ebre	2	332,75	363,00	356,95
Ripollès	2	60,00	605,00	255,43
Segarra	4	108,00	358,16	237,03
Segrià	7	0,00	471,21	249,33
Selva	3	246,21	599,72	473,94
Solsonès	2	100,00	270,90	185,45
Tarragonès	5	200,00	423,50	305,76
Terra Alta	2	95,00	363,00	229,00
Urgell	7	100,00	383,57	216,02
Val d'Aran	1	175,01	175,01	175,01
Vallès Occidental	3	243,88	572,77	322,33
Vallès Oriental	4	132,89	580,80	329,73
Mitjana	3,32	217,08	523,06	358,70

Font: elaboració pròpia. Nota: (i) els preus es refereixen al preu que ha de pagar l'usuari final i estan expressats en €; i (ii) els ajuntaments es consideren com un únic grup empresarial.

Adicionalment, a la taula 7 de l'annex es detallen tots els grups empresarials que gestionen tanatoris a cada comarca de Catalunya així com el nombre de tanatoris, de sales de vetlla i les seves respectives quotes de mercat. De les 5 comarques destacades anteriorment a les quals només hi ha un grup empresarial cal remarcar que en tots els casos es tracta d'empreses privades (és a dir, en cap cas és un ajuntament). També resulta destacable el fet de què són comarques amb un únic tanatori i poques sales de vetlla amb l'excepció del Garraf, que compta amb 3 tanatoris i 16 sales de vetlla que pertanyen al grup ÀLTIMA.

Altres comarques a les quals no es dóna una situació de monopoli però hi ha un elevat grau de concentració són les següents (quotes de mercat en termes de sales de vetlla):

- Alt Penedès: ÀLTIMA té una quota de mercat del 70%.

- Anoia: FUNERÀRIA ANOIA té una quota de mercat del 77,78%.
- Baix Ebre: TANATORIOS Y SERVICIOS (REMSA) té una quota de mercat del 60%, tot i que FUNESPAÑA ostenta la resta del mercat (40%).
- Baix Llobregat: ÀLTIMA té una quota de mercat del 52,62% i cap de la resta d'empreses té una quota que arribi al 16%.
- Baix Penedès: FUNERÀRIA SELVA té una quota de mercat del 87,50%.
- Barcelonès: MÉMORA té una quota de mercat del 57,36%, encara que ÀLTIMA en té una del 31,78%.
- Berguedà: FUNERÀRIA FERRAN té una quota de mercat del 50%.
- Cerdanya: FUNERÀRIA CARRERA té una quota de mercat del 50%.
- Conca de Barberà: MÉMORA té una quota de mercat del 83,33%.
- Garrotxa: BESORA té una quota de mercat del 58,33%, tot i que PUIG FUNERÀRIA té el 41,67% del mercat.
- Gironès: MÉMORA té una quota de mercat del 71,43%.
- Maresme: CABRÉ JUNQUERAS té una quota de mercat del 82,93%.
- Osona: CUBERTA SERVEIS FUNERARIS té una quota de mercat del 60,87% i cap de la resta d'empreses arriba a una quota del 18%.
- Pallars Jussà: LA LERIDANA té una quota de mercat del 66,67%.
- Ribera d'Ebre: FUNERÀRIA DEL PRIORAT-RIBERA-TERRA ALTA té una quota de mercat del 81,82%.
- Ripollès: ÀLTIMA té una quota de mercat del 85,71%.
- Segarra: J. TORNÉ té una quota de mercat del 44,44% i cap de la resta d'empreses arriba a una quota del 23%.
- Segrià: LA LERIDANA té una quota de mercat del 43,10% i cap de la resta d'empreses arriba a una quota del 25%.
- Vallès Occidental: FUNERÀRIA MONTSERRAT TRUYOLS té una quota de mercat del 48,89% i cap de la resta d'empreses arriba a una quota del 29%.

També resulten rellevants els casos d'aquelles comarques en les quals coincideixen empreses del grup MÉMORA i empreses que formen part de MEMORANET ja que, si s'agreguen les seves quotes de mercat, abasten una part molt important del mercat⁴². En

⁴² Per motius de confidencialitat no es mostren en aquest estudi les empreses que formen part de MEMORANET.

particular, la quota de mercat (mesurada amb la quantitat de sales de vetlla) que sumen les empreses de MEMORANET a la quota de MÈMORA a la comarca corresponent oscil·la entre un 19,05% i un 50%.

MEMORANET és una xarxa d'empreses de serveis funeraris alienes al grup MÈMORA però que col·labora amb el mateix i que neix de la necessitat de MEMORA d'identificar terceres empreses del sector que operen en aquelles àrees geogràfiques en què no té activitat pròpia⁴³.

Segons MÈMORA, per obtenir una plena cobertura territorial les empreses funeràries necessiten o bé tenir activitat o delegacions pròpies en els municipis on es produeix la mort i on es realitza la vetlla, o bé comptar amb la col·laboració d'altres empreses funeràries que permetin la prestació dels serveis funeraris en aquella localitat on l'empresa que capta el servei no disposi de recursos propis.

Si bé aquests tipus d'acords o xarxes poden tenir sentit des d'un punt de vista econòmic en reduir els costos de transacció, des de la perspectiva de la competència la seva existència pot suposar una reducció de la tensió competitiva entre les empreses que hi formen part i podrien facilitar o, fins i tot, donar lloc a conductes que podrien infringir l'article 1 de la LDC (com, per exemple, repartiments de mercat, acords de preus, etc.).

Per contra, en comarques com l'Alt Urgell, el Baix Camp, les Garrigues, el Pla d'Urgell, el Tarragonès o l'Urgell la quota de mercat està notablement repartida entre diversos grups empresarials (com a mínim 4) i cap d'ells té una quota superior al 40%.

Pel que fa als preus de llogar una sala de vetlla, el Pallars Sobirà, la Cerdanya, el Baix Camp i el Segrià són les comarques amb un preu mínim més baix ja que alguns dels seus tanatoris lloguen les seves sales de vetlla de manera gratuïta. En canvi, a les comarques del Pla de l'Estany, el Gironès, el Montsià i el Baix Ebre el preu mínim és superior als 500€. De mitjana el preu mínim és de 217,08€.

Quant al preu màxim, a la Val d'Aran, el Pallars Jussà, l'Anoia, el Solsonès, el Pallars Sobirà, la Cerdanya i l'Alt Urgell no arriba als 300€. A l'extrem oposat, al Baix Llobregat i el Barcelonès supera els 1.000€ i al Bages arriba als 1.989€. El valor mitjà se situa en els 523,06€.

Per últim, el preu mitjà és inferior als 200€ al Pallars Sobirà, el Pallars Jussà, la Val d'Aran, el Solsonès, la Cerdanya i la Noguera; es troba entre els 500€ i el 600€ al Pla de l'Estany, el Gironès, el Garraf, l'Alt Penedès, el Baix Llobregat, el Montsià i el Barcelonès; és de 617,10 al Baix Ebre; i de 961,82 al Bages. De mitjana, pel conjunt de les comarques, el preu mitjà és de 358,70€.

Finalment, a la taula 6 es pot observar que en algunes comarques no hi ha tanatoris de titularitat pública: l'Anoia, l'Alt Urgell, la Garrotxa, l'Alta Ribagorça, el Pla de l'Estany, l'Alt Penedès i el Montsià. En canvi, en altres comarques són més de 10: el Baix Camp, el Baix Llobregat, el Segrià i la Noguera. Així mateix, a la Val d'Aran, el Priorat, el Pallars Jussà, el

⁴³ MEMORANET "és un grup d'empreses amb una gran experiència en el sector que se sumen al nostre objectiu de millora contínua per donar un servei que s'adapti a les necessitats de les famílies. Aquesta xarxa ens permet donar la cobertura més àmplia al territori nacional." (<http://www.memora.es/es/sobre-memora/memoronet>; consulta realitzada el 29 de maig de 2016).

Solsonès, l'Alt Camp, el Pallars Sobirà, la Conca de Barberà i el Ripollès no hi ha cap tanatori de titularitat privada i al Pla d'Urgell, el Segrià i el Bages són més de 10.

També cal considerar que 101 dels 150 tanatoris de titularitat pública són gestionats per empreses privades. Amb l'excepció de la Segarra, a totes les comarques amb tanatoris de titularitat pública hi ha almenys un gestionat per una empresa privada. En aquest sentit, destaquen especialment els casos del Maresme amb 7 de 7, les Garrigues amb 7 de 9, el Vallès Occidental amb 8 de 9, el Segrià amb 9 de 13 i el Baix Llobregat amb 12 de 12.

Taula 6. Tipus de tanatori per comarca

Comarca	Tanatoris		Tanatoris públics	
	Públics	Privats	Gestió privada	Durada mitjana dels contractes
Alt Camp	2	-	1	15,00
Alt Empordà	1	2	1	40,00
Alt Penedès	-	3	-	-
Alt Urgell	-	4	-	-
Alta Ribagorça	-	1	-	-
Anoia	-	2	-	-
Bages	1	15	1	40,00
Baix Camp	11	5	4	21,25
Baix Ebre	3	4	3	40,00
Baix Empordà	4	2	4	25,50
Baix Llobregat	12	5	12	35,83
Baix Penedès	1	1	1	30,00
Barcelonès	4	6	4	42,25
Berguedà	1	4	1	-
Cerdanya	3	2	2	20,00
Conca de Barberà	3	-	2	12,50
Garraf	1	2	1	50,00
Garrigues	9	7	7	9,14
Garrotxa	-	4	-	-
Gironès	2	2	2	40,00
Maresme	7	5	7	35,29
Montsià	-	8	-	-
Noguera	14	5	2	21,50
Osona	6	1	4	40,50
Pallars Jussà	2	-	1	30,00
Pallars Sobirà	3	-	1	5,00
Pla d'Urgell	7	11	5	15,00
Pla de l'Estany	-	1	-	-
Priorat	1	-	1	-
Ribera d'Ebre	1	4	1	25,00
Ripollès	3	-	2	10,50
Segarra	1	4	-	-
Segrià	13	13	9	25,63
Selva	4	6	4	16,25
Solsonès	2	-	1	25,00
Tarragonès	5	1	3	17,67

Terra Alta	1	1	1	50,00
Urgell	6	8	2	50,00
Val d'Aran	1	-	1	-
Vallès Occidental	9	2	8	41,63
Vallès Oriental	6	3	2	44,50

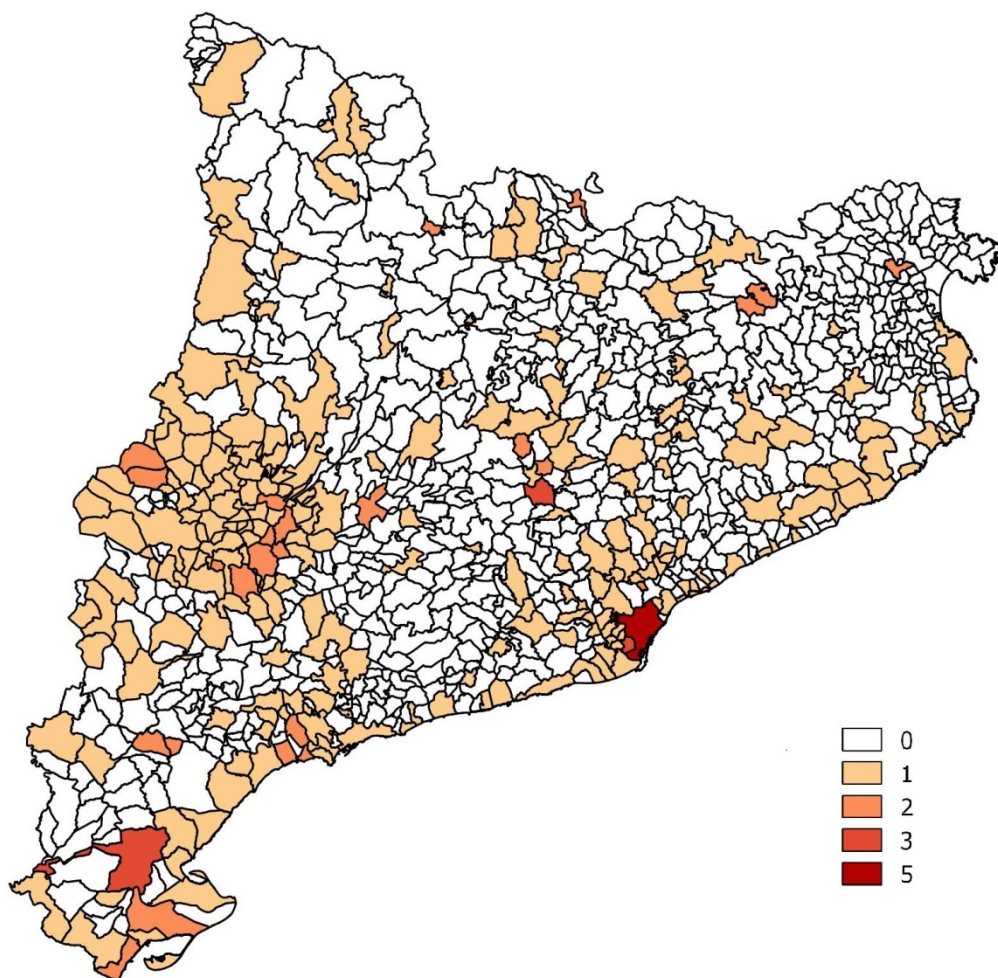
Font: elaboració pròpia. Nota: la durada està expressada en anys.

Per últim, pel que fa als contractes que cedeixen la gestió dels tanatoris de titularitat pública a empreses privades, la seva durada se situa, de mitjana, al voltant dels 29 anys. Això no obstant, la variabilitat de la durada és considerable amb valors mínims de 5 anys al Pallars Subirà o de 9,14 a les Garrigues, fins als 50 anys del Garraf, la Terra Alta o l'Urgell.

5.3. Municipis

Per últim, pel que fa als municipis, els tres mapes següents mostren, respectivament, la quantitat de tanatoris i sales de vetlla i la distribució dels tanatoris entre els principals grups empresarials.

Mapa 4. Municipis de Catalunya i quantitat de tanatoris

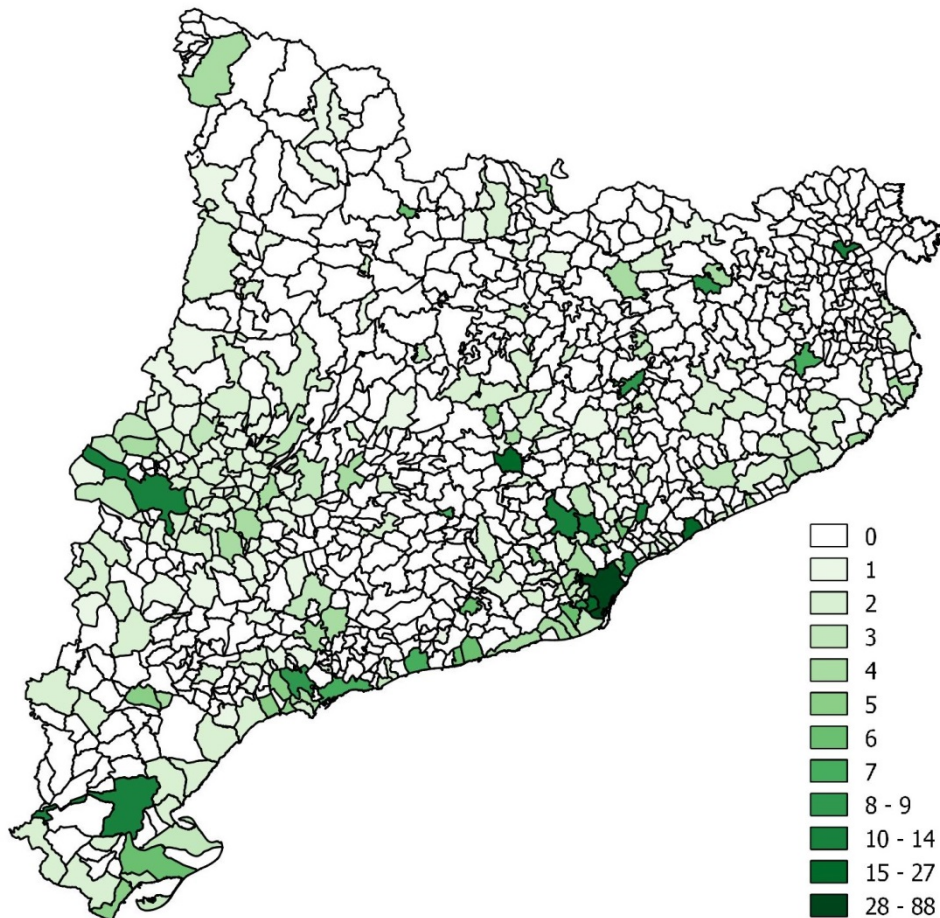
Font: elaboració pròpia (amb la col·laboració de l'IDESCAT).

Com es pot observar al mapa anterior i també al mapa 1, la major part dels 947 municipis de Catalunya o bé no compten amb cap tanatori o bé en tenen un. Això no obstant, en 23 municipis hi ha dos tanatoris; als municipis de L'Hospitalet de Llobregat, Manresa i Tortosa n'hi ha tres; i al de Barcelona n'hi ha cinc.

També s'observa que els municipis que compten amb tanatori es concentren principalment a la costa i zones properes, amb l'excepció de l'Alt Empordà (que només té un tanatori a un municipi costaner -L'Escala), i als de les comarques al voltant de Lleida (inclosa el Segrià). En canvi, als Pirineus i a l'interior de Catalunya hi ha menys tanatoris amb les excepcions d'algunes zones com el Bages. I tot i que hi ha una certa relació entre el nombre de tanatoris i la població dels municipis, es podem trobar municipis amb molta població i un únic tanatori (Badalona, Terrassa, Sabadell, Lleida, Tarragona, Mataró, Santa Coloma de Gramenet, Reus o Girona) i poblacions relativament poc poblades amb dos tanatoris. De fet, com mostra el mapa 5 i s'observa també en l'anàlisi a l'àmbit comarcal, la relació entre l'oferta del servei de tanatori i la població s'observa millor en el cas del nombre de sales de vetlla.

A més, s'ha de tenir present que en molts casos el tanatori o tanatoris d'un municipi presten servei als usuaris de municipis propers. En especial, s'observen dos tipus principals de tanatori: els de dimensió reduïda, amb una única o poques sales de vetlla i sovint gestionats pel propi ajuntament, que donen servei principalment als usuaris del mateix municipi o als de municipis molt propers amb poca població; i aquells que són de grans dimensions, amb un nombre considerable de sales de vetlla i normalment gestionats per funeràries privades, que presten servei en municipis amb molta població o a una àrea d'influència important (diversos municipis amb una població elevada).

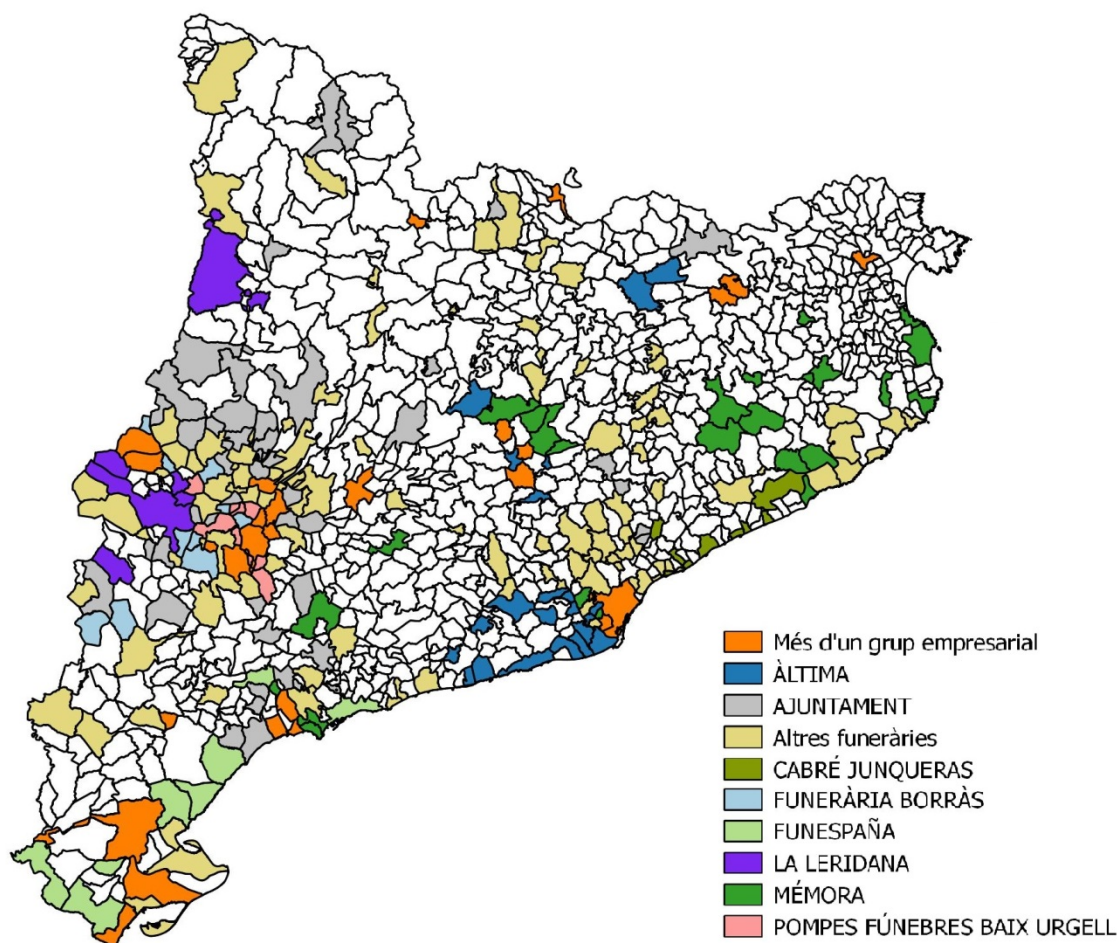
Mapa 5. Municipis de Catalunya i quantitat de sales de vetlla

Font: elaboració pròpia (amb la col·laboració de l'IDESCAT).

Quant a la distribució dels municipis amb tanatoris entre els ajuntaments i els diferents grups empresarials, el mapa 6 mostra com es produeix una certa especialització territorial. De fet, segons l'informe de l'antiga Direcció General de Defensa de la Competència del Departament d'Economia i Finances de la Generalitat de Catalunya (en endavant, DGDC) de 2007, les empreses de serveis funeraris no solen competir entre elles a nivell territorial i un cop implantades en un municipi acostumen a seguir una estratègia d'expansió geogràfica dirigida als municipis més propers.

Mapa 6. Municipis de Catalunya i principals grups empresarials amb tanatori

Font: elaboració pròpia (amb la col·laboració de l'IDESCAT).

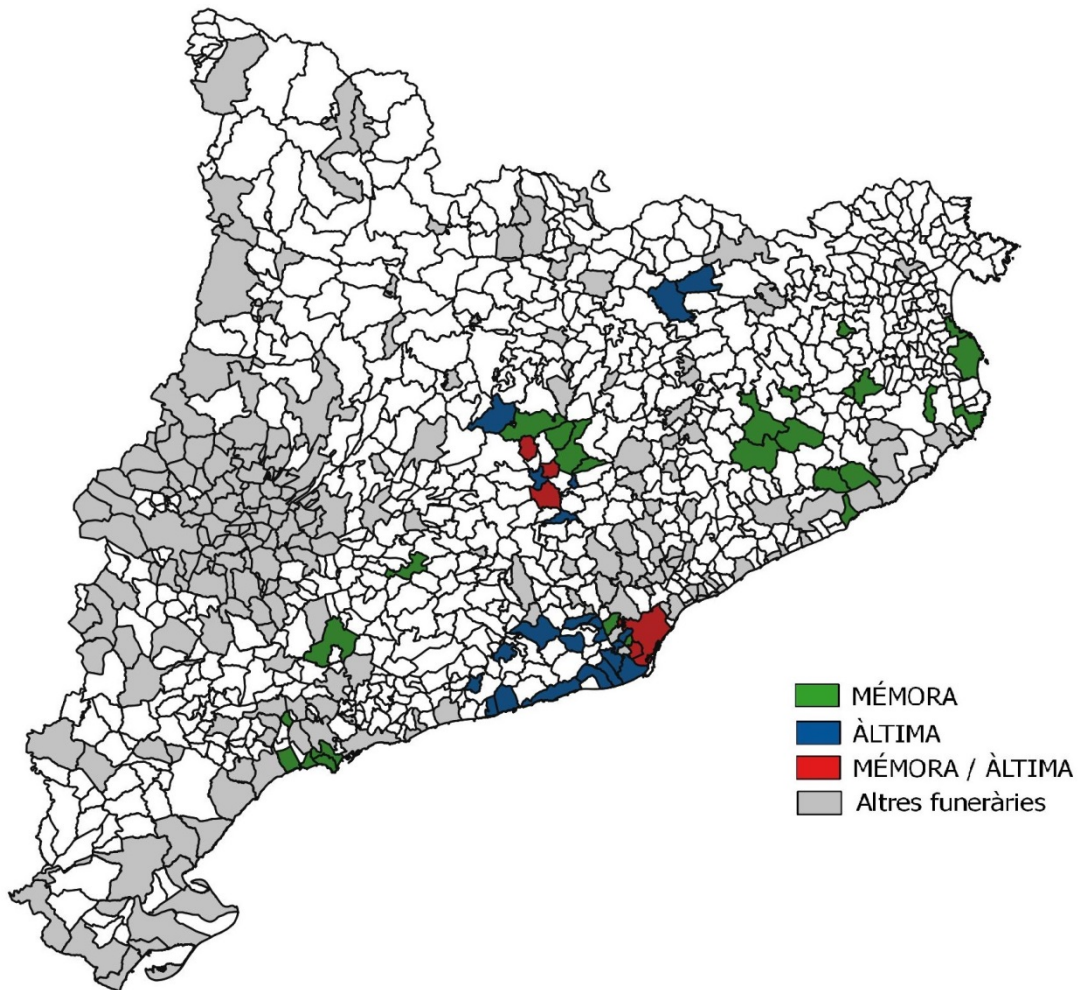
En el mateix sentit, Albalade, Bel i Fageda (2010) van observar que les empreses amb major presència a Catalunya controlaven determinades àrees geogràfiques del territori i, de fet, destacaven una “[...] gran comarcalització de l’activitat de serveis funeraris a Catalunya. La majoria d’empreses operen a una escala geogràfica comarcal o en un grup de municipis propers. Tenint en compte que en molts municipis el nombre d’empreses que operen és de 1, 2 o com a molt 3 empreses, poden parlar de monopolis (o oligopolis) locals”.

Com mostra el mapa 6, es pot constatar que actualment encara existeix una especialització territorial dels principals grups empresarials. Així doncs, els tanatoris gestionats per MÉMORA estan presents sobretot a municipis del Bages i el Barcelonès a la província de Barcelona i del Baix Empordà, el Gironès i La Selva a la de Girona; els d’ÀLTIMA a municipis del Bages i de l’àmbit metropolità de Barcelona, especialment al Baix Llobregat, Barcelonès i Garraf; els de CABRÉ JUNQUERAS a municipis del Maresme; els de FUNERÀRIA BORRÀS i els de LA LERIDANA a municipis del Segrià; els de FUNESPAÑA a municipis dels àmbits del Camp de Tarragona (Baix Camp) i de les Terres de l’Ebre (Montsià i Baix Ebre); i els de POMPES FÚNEBRES BAIX URGELL a municipis de Garrigues i el Pla d’Urgell, a l’àmbit de ponent. Pel que fa als tanatoris gestionats directament pels ajuntaments, els mateixos es

concentren principalment a municipis de l'àmbit de ponent i, en menor mesura, de l'Alt Pirineu a la província de Lleida i a l'àmbit del Camp de Tarragona.

Addicionalment, el mapa 7 mostra els municipis en els quals hi ha, com a mínim, un tanatori gestionat pels dos principals grups empresarials: MÉMORA i ÀLTIMA. La diferència amb el mapa anterior és que inclou aquells municipis en els quals coincideixen amb un tanatori gestionat per un altre grup empresarial i d'aquesta manera dóna una millor visió de la seva extensió territorial.

Mapa 7. Municipis de Catalunya amb tanatoris de MÉMORA i ÀLTIMA

Font: elaboració pròpia (amb la col·laboració de l'IDESCAT).

Un aspecte destacable d'aquests dos grups empresarials que s'observa en el mapa 7 és que, més enllà de les quotes de mercat mostrades a la taula 2, disposen de tanatoris a algunes de les comarques i/o municipis amb més població de Catalunya. Per tant, les quotes de mercat esmentades a l'apartat 5.1 (tant en termes de tanatoris com de sales de vetlla) podrien estar infravalorant la importància real d'aquests dos grups empresarials en el mercat del servei de tanatori i, en termes generals, dels serveis funeraris a Catalunya.

6. POSSIBLES REFORMES NORMATIVES I ACTUACIONS

Com s'ha destacat al llarg del document, els tanatoris són essencials per als usuaris i no són substituïbles per altres equipaments ja que no existeixen altres estructures que puguin portar a terme la funció de la vetlla del cadàver que no sigui el propi domicili particular⁴⁴. Per tant, els tanatoris són instal·lacions l'ús dels quals és indispensable perquè un operador pugui competir en el mercat de serveis funeraris.

A més, a la pràctica resulta molt difícil contractar el servei de tanatori a una empresa i la resta de serveis funeraris a una altra empresa perquè les funeràries que disposen d'un tanatori el solen utilitzar com a instrument per captar la resta de serveis i així evitar la competència dels altres operadors en l'àrea geogràfica d'influència del tanatori.

Sota aquestes condicions, els tanatoris esdevenen actius estratègics que atorguen un avantatge competitiu molt important a les empreses de serveis funeraris que els posseeixen o gestionen i que, especialment quan no són replicables, suposen un poder de mercat que pot donar lloc a beneficis extraordinaris (no només pel servei de tanatori sinó pel conjunt dels serveis funeraris) sense que això comporti l'entrada de nous operadors.

Aquesta situació fa que el principi d'eficàcia nacional de l'autorització per prestar l'activitat de servei funerari no sigui efectiu, en el sentit de liberalitzar el mercat de serveis funeraris, ja que encara que una empresa estigui autoritzada a operar en tot el territori nacional, a la pràctica no podrà fer efectiu aquest dret si no pot competir amb una empresa que disposi de tanatori en un àmbit geogràfic determinat.

L'efecte d'aquesta manca de competència és que els consumidors veuen fortament limitada la seva capacitat d'elecció entre empreses de serveis funeraris i paguen uns preus superiors als quals amb molta probabilitat s'oferirien en una situació de major competència, no només pel servei de tanatori sinó pel conjunt dels serveis funeraris. Lògicament, aquesta situació repercuteix negativament en el benestar dels consumidors.

En definitiva, es pot concloure que les restriccions a la competència en el sector funerari relacionades amb el servei de tanatori es deuen principalment a tres factors interrelacionats:

- (i) la vinculació del servei de tanatori amb la resta de serveis funeraris (impossibilitat de contractar el servei de tanatori per separat a un preu raonable);
- (ii) la utilització en exclusiva del tanatori per part de l'empresa de serveis funeraris propietària del mateix o que el gestiona; i
- (iii) l'existència de només un o pocs tanatoris en àmbits geogràfics determinats.

Així doncs, la resposta de les autoritats competents hauria de ser la de reformar la regulació del servei de tanatori i/o adoptar les mesures pertinents, de tal forma que

⁴⁴ Com es va esmentar a les Observacions de 2011 de l'ACCO, una alternativa per a prestar aquest servei són els tanatoris mòbils. Això no obstant, aquesta opció no es pot considerar que sigui un substitut perfecte i només sembla indicat per als municipis de baixa població, en els quals durant molts dies de l'any no es produeix cap defunció. En qualsevol cas, els tanatoris mòbils no es podrien utilitzar en molts municipis catalans perquè sovint les ordenances municipals exigeixen que el tanatori sigui una edificació aïllada o un establiment permanent dins el terme municipal.

s'incideixi sobre aquests tres factors, per tal de fomentar la competència en el conjunt del sector funerari i al mateix temps incidir en els mercats que hi estan estretament relacionats (assegurances de decés, ornamentals florals, làpides, fèretres, etc.).

6.1. Incrementar la competència amb noves instal·lacions

En primer lloc, hi hauria la possibilitat d'incrementar la competència amb la construcció de nous tanatoris. Aquesta opció es podria dur a terme de dues maneres diferents, que també poden ser complementàries.

Primer, en línia amb el que ja es va assenyalar a les Observacions de 2011 i es recomana a la "Guia per a l'adequació de les ordenances i reglaments municipals sobre serveis funeraris en termes de competència" de 2016 de l'ACCO, les normes reguladores autonòmiques i sobretot municipals podrien facilitar el màxim possible a la iniciativa privada la construcció de nous tanatoris. En aquest sentit, seria necessari modificar la normativa sectorial (la Llei 2/1997, el reglament supletori que aplica en els municipis que no disposen de la seva pròpia normativa -Decret 209/1999- i, en pràcticament tots els municipis de Catalunya que disposen d'una regulació pròpia, les ordenances o reglaments municipals) així com qualsevol altra normativa relacionada per tal d'eliminar les barreres d'entrada normatives (tant específiques com urbanístiques, sanitàries, mediambientals, etc.) que actualment existeixen, així com requisits excessius i injustificats sobre les instal·lacions (per exemple, nombre mínim de sales de vetlla al tanatori).

Així doncs, si es reduïssin els requisits dels tanatoris i s'equiparessin amb els d'una sala de vetlla⁴⁵ i els condicionants urbanístics, mediambientals, etc. no constituïssin barreres d'entrada insalvables, gran part dels tanatoris que actualment es podrien considerar essencials perquè no són replicables podrien veure's afectats per noves pressions competitives.

Segon, es podrien construir tanatoris de titularitat pública (tot i que podrien ser gestionats per empreses privades), sempre que fossin econòmicament viables i que garantissin l'accés als usuaris i a totes les empreses funeràries en condicions d'igualtat mitjançant una prestació equivalent i una contraprestació no discriminatòria ni abusiva. En particular, es podria tractar de sales de vetlla bàsiques de tal manera que comptessin amb les instal·lacions mínimes necessàries per garantir que totes les empreses que vulguin prestar els serveis funeraris puguin oferir també una alternativa adient al domicili particular per realitzar la vetlla.

Aquesta seria una opció especialment adient en aquelles zones en les quals la iniciativa privada no mostra interès per crear nous tanatoris. De fet, sembla ser la solució ja adoptada pels ajuntaments de diversos indrets de Catalunya en els quals la iniciativa privada no ha invertit en la construcció d'un tanatori, probablement per la baixa densitat de població.

D'altra banda, s'ha de considerar que es una mesura costosa per la inversió inicial necessària i, per tant, la quantitat màxima de tanatoris o sales de vetlla viables econòmicament en un àmbit geogràfic determinat serà limitada i vindrà determinada per les necessitats de la demanda. A aquest respecte cal tenir present que el TCDC va manifestar a

⁴⁵ Segons l'article 6 del Decret 297/1997, les sales de vetlla han de disposar només d'una dependència per a l'acolliment de la família i el públic en general, una sala d'exposició del cadàver, degudament refrigerada, i una sala destinada a la realització de pràctiques sanitàries sobre cadàvers. L'article 31.2.a) del Decret 209/1999 fa un definició pràcticament idèntica de la sala de vetlla.

una resolució recent⁴⁶ que en municipis de dimensió petita, els tanatoris operen en un tram de la corba de costos amb rendiments creixents a escala derivats dels costos fixos de construcció i que un tanatori constitueix una infraestructura amb característiques de monopoli natural.

És a dir, en àrees amb poca població la multiplicitat de instal·lacions dona lloc a uns costos mitjans per servei superiors als quals hi hauria amb un únic tanatori, ja que el mateix constitueix una infraestructura amb característiques de monopoli natural. Així doncs, en molts casos es podria arribar ràpidament a aquesta quantitat màxima i com a molt es donaria una situació d'oligopoli, mentre que en molts altres casos simplement suposaria la perpetuació de monopolis existents a l'actualitat. Per tant, aquesta mesura de forma aïllada podria resultar adient en alguns àmbits geogràfics concrets però podria no resultar suficient de forma generalitzada per dinamitzar el sector funerari a Catalunya i incrementar el seu grau de competència de manera notable.

En definitiva, per fomentar la competència mitjançant l'increment de l'oferta de tanatoris d'iniciativa privada resulta necessari **modificar la normativa sectorial (la Llei 2/1997, el reglament supletori que aplica en els municipis que no disposen de la seva pròpia normativa -Decret 209/1999- i, en pràcticament tots els municipis de Catalunya que disposen d'una regulació pròpia, les ordenances o reglaments municipals) així com qualsevol altra normativa relacionada per tal d'eliminar les barreres d'entrada normatives així com els requisits excessius innecessaris i injustificats que fan que bona part dels tanatoris existents no es puguin replicar.** Addicionalment, aquesta modificació normativa es podria complementar amb la **construcció de nous tanatoris de titularitat pública.**

En tot cas, aquesta mesura de forma aïllada podria resultar adient en alguns àmbits geogràfics concrets però insuficient de forma generalitzada atesa la limitació que suposa la dimensió del mercat, ja que en molts casos pot no resultar viable la construcció de tanatoris.

6.2. Evitar la vinculació del servei de tanatori amb la resta de serveis funeraris

Amb la finalitat de fomentar la competència en els serveis funeraris, també es podria modificar la normativa reguladora per tal d'evitar la vinculació entre el servei de tanatori i la resta de serveis funeraris, ja que sovint l'única possibilitat d'utilitzar un tanatori en un àmbit geogràfic determinat és contractar el conjunt de serveis funeraris amb l'empresa que l'explota.

En relació amb aquesta possibilitat, l'article 3 la Llei 2/1997 disposa el següent:

"1. Les persones usuàries tenen, en relació amb els serveis funeraris, els drets següents:

[...]

h) Poder elegir lliurement l'empresa funerària.

[...]

⁴⁶ Fonament de dret 4 de la resolució de 2 de juliol de 2015, expedient 41/2012, FUNERÀRIA FONTAL.

I l'article 4 de la mateixa llei estableix que:

"1. L'activitat dels serveis funeraris comprèn les funcions següents:

a) Informar i assessorar sobre el servei.

b) Subministrar el fèretre, que ha de tenir les característiques que corresponguin segons el servei de què es tracti, i urnes cineràries i de restes, si s'escau.

c) Fer les pràctiques higièniques necessàries en el cadàver, col·locar-lo en el fèretre i transportar-lo des del lloc de la defunció fins al domicili mortuori, si escau, i fins al lloc de destinació final mitjançant un vehicle de transport funerari.

d) Fer la gestió dels tràmits administratius preceptius per a tot el procés fins a l'enterrament o la incineració, de conformitat amb la normativa aplicable, i per a la inscripció de la defunció en el Registre Civil.

e) Fer les pràctiques sanitàries en el cadàver.

f) Prestar els serveis de tanatori, en condicions físiques adequades per a la vetlla.

2. Les entitats prestadores dels serveis funeraris han d'assumir la gestió de les funcions a què fan referència les lletres a, b, c i d de l'apartat 1, i no poden condicionar-ne la prestació a la contractació d'activitats complementàries. També poden gestionar la resta de funcions establertes per l'apartat 1, i altres prestacions complementàries, d'acord amb els costums locals." (el subratllat no consta a l'original)

Per tant, la Llei 2/1997 obliga a les empreses de serveis funeraris a prestar els serveis inclosos a les lletres a), b), c) i d) de l'article 4.1 i impedeix la seva vinculació a la contractació d'activitats complementàries. Ara bé, sembla que de conformitat amb la interpretació judicial⁴⁷, entre aquestes activitats complementàries no es trobaria el servei de tanatori sinó altres serveis com, per exemple, la instal·lació de la capella ardent, la vigilància del fèretre i l'acompanyament, la pompa interior, la incineració, etc. És a dir, segons la jurisprudència, sembla que no es pot interpretar que la vinculació contractual del servei de tanatori als serveis inclosos a les lletres a), b), c) i d) del seu article 4.1 estigui prohibida.

Així doncs, una opció seria **modificar la Llei 2/1997 per establir que les empreses de serveis funeraris no poden condicionar la contractació del servei de tanatori a la contractació (de tots o una part) de la resta de serveis funeraris o a activitats complementàries**. Amb aquesta mesura s'aconseguiria que encara que el tanatori fos utilitzat de manera exclusiva per l'empresa que l'explota, existís competència per la resta dels serveis funeraris. És a dir, qualsevol empresa podria prestar la resta de serveis funeraris en un municipi determinat tot i que no disposés de tanatori i l'empresa propietària del tanatori o que el gestioni sempre hauria de donar el servei de tanatori a l'usuari que hagués contractat la resta de serveis funeraris a una altra empresa.

⁴⁷ Vegeu la interpretació que es fa en el quart fonament de dret de la sentència de 19 de maig de 2011 del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, sala del contenciós-administratiu, núm. recurs 114/2008, de les activitats complementàries establertes a la Llei 2/1997 i el Decret 209/1999.

En altres paraules, es trencaria el traspàs del poder de mercat des del servei de tanatori (que té una empresa que disposa d'un tanatori en exclusiva en un àmbit geogràfic determinat) a la resta de serveis funeraris, ja que no es podria utilitzar el tanatori com a instrument per captar la resta de serveis funeraris i evitar la competència dels altres operadors en la seva àrea geogràfica d'influència (efecte palanca).

Això no obstant, aquesta mesura no permetria reduir el poder de mercat que pot ostentar una empresa funerària que disposa d'un tanatori o que en gestiona un en exclusiva en un àmbit geogràfic determinat. Per tant, podria continuar existint o fins i tot generar-se un problema de sobrepreu en el servei de tanatori amb la consegüent reducció de benestar dels usuaris. De fet, un operador que fins el moment només prestés el servei de tanatori si era contractat conjuntament amb la resta de serveis funeraris, un cop es prohibís la vinculació podria incrementar el preu del servei de tanatori quan la resta dels serveis funeraris els presti una altra empresa per recuperar tots o una part dels ingressos perduts⁴⁸.

També cal tenir present que aquesta opció implicaria modificar la redacció actual de la Llei 2/1997 en el sentit d'impedir l'empaquetament o vinculació contractual del servei de tanatori amb la resta de serveis funeraris per qualsevol empresa, independentment de la seva posició en el mercat, i això suposaria anar més enllà del que disposen les Orientacions de l'article 82 del TCE i la LDC, ja que segons les mateixes només quan la vinculació la realitza una empresa amb posició de domini, com a mínim en el mercat vinculant, i sota determinades circumstàncies, es podria donar una restricció de la competència.

Això no obstant, si es té en compte que la demanda és forçosa i de primera necessitat, que es requereix una presa de decisions ràpida davant d'un esdeveniment sovint imprevisit, que la contractació es duu a terme en unes circumstàncies emotives i psicològiques especials i, sobretot, que es dona una elevada asimetria informativa atès que els usuaris solen tenir poca informació respecte del funcionament dels serveis funeraris per falta d'experiència, **es podria justificar la prohibició de l'empaquetament o vinculació del tanatori i la resta de serveis funeraris per l'existència de fallades de mercat que no permeten un funcionament competitiu del mercat.** En particular, en funció de la valoració que faci el legislador de la profunditat i amplitud d'aquestes fallades de mercat, es podria concretar una prohibició generalitzada o bé limitada a casos concrets. Com a mínim, s'hauria d'establir la prohibició de la vinculació quan el tanatori sigui de titularitat pública (encara que sigui gestionat per una empresa privada) o es consideri una infraestructura essencial. En el primer cas perquè l'administració pública hauria de ser la primera en garantir un ús procompetitiu de les seves infraestructures i en el segon perquè quan el tanatori sigui una instal·lació essencial la probabilitat de que la vinculació doni lloc a un tancament anticompetitiu del mercat serà molt alta.

En resum, es podria **modificar la Llei 2/1997 per tal de prohibir la vinculació del servei de tanatori a la resta de serveis funeraris** com a única possibilitat de prestació del servei atesa l'existència de fallades de mercat que no permeten un funcionament competitiu del mercat. En funció de la valoració d'aquestes fallades de mercat, es podria concretar una prohibició generalitzada o bé limitada a casos concrets (com a mínim quan el tanatori sigui de titularitat pública o es consideri una infraestructura essencial).

⁴⁸ Una fórmula possible és la d'establir un preu general molt alt pel servei de tanatori i oferir un descompte sobre el mateix si es contracten la resta dels serveis funeraris. Això no obstant, aquesta opció també seria un tipus de vinculació (venda per paquets –*bundling*– mixta o descompte multiproducte) i, per tant, es podria prohibir.

6.3. Facilitar l'accés als tanatoris existents a competidors

De forma similar, es podria dur a terme una modificació normativa per tal de facilitar l'accés als tanatoris existents a terceres empreses en condicions objectives, transparents i no discriminatòries. En funció de la concreció de la reforma normativa, la diferència respecte de la mesura anterior (eliminar la vinculació del servei de tanatori amb la resta de serveis funeraris) es trobaria en el fet que en aquella seria l'empresa que posseeix o gestiona el tanatori la que prestaria el servei de tanatori directament a l'usuari i li facturaria el cost del mateix (directament o a través d'una empresa asseguradora), encara que l'usuari hagués contractat la resta de serveis funeraris a una altra empresa, mentre que en aquesta mesura (facilitar l'accés als tanatoris existents a terceres empreses en condicions objectives, transparents i no discriminatòries) l'empresa propietària del tanatori o que el gestiona realitzaria una transacció comercial amb una altra empresa de serveis funeraris (la que presta la resta dels serveis funeraris a l'usuari) a la qual permetria accedir a les seves instal·lacions a canvi d'una contraprestació perquè pogués prestar també el servei de tanatori.

De fet, aquesta conclusió no és nova ja que, a part de l'informe de la DGDC de 2007 i les observacions de l'ACCO de 2011, l'estudi elaborat el 2010 pel Ministeri d'Economia i Hisenda i pel Ministeri de Sanitat i Política Social va proposar millorar l'accés dels operadors de serveis funeraris als tanatoris, doncs aquest semblava ser un dels obstacles a la competència en el sector⁴⁹.

De forma similar, a la resolució de 30 de setembre de 2010, expedient 13/2009 - Ajuntament de Solsona, el TCDC va afirmar que: *"[...] els compromisos de l'Ajuntament de Solsona d'obrir l'ús del tanatori a les funeràries privades mitjançant el pagament d'una quantitat regulada en una ordenança municipal, de manera que es permeti l'accés en condicions d'ús reglades i no discriminatòries a una infraestructura cada vegada més essencial per a la prestació de serveis funeraris, no només resolten els efectes sobre la competència derivats de la conducta objecte de l'expedient, sinó que també constitueixen un precedent exemplificant per a l'Administració local i les empreses del sector [...]"*.

Ara bé, obligar a operadors del mercat a donar accés a les seves instal·lacions a empreses competidores es pot considerar una mesura fortament intervencionista. En aquest sentit, les Orientacions de l'article 82 del TCE de la Comissió Europea no només exposa que en termes generals, qualsevol empresa, ja sigui dominant o no, ha de tenir dret a escollir amb qui comercia i a disposar lliurement de la seva propietat sinó també que una intervenció en virtut del Dret de competència requereix un examen detallat quan l'aplicació de l'article 82 doni lloc a imposar a l'empresa dominant una obligació de subministrament. La justificació es troba en el fet que l'existència d'aquesta obligació, fins i tot amb una remuneració justa, pot tenir un efecte dinàmic negatiu en el mercat en el sentit que pot minvar els incentius de les empreses per invertir en la construcció de nous tanatoris i innovar en la prestació del servei, amb la possibilitat que a mig i llarg termini afecti negativament el benestar dels usuaris i en que, addicionalment, els competidors poden tenir la temptació de comportar-se de manera oportunista i aprofitar-se de les inversions de l'empresa dominant en lloc d'invertir ells mateixos (apartat 75).

⁴⁹ "[...] En relación con el funcionamiento de los tanatorios, sería recomendable analizar las vías para mejorar el acceso a los mismos por parte de los operadores funerarios dado que dicho acceso parece ser uno de los obstáculos a la competencia".

Això no obstant, les Orientacions de l'article 82 del TCE també assenyalen que, en alguns casos concrets, la imposició d'una obligació de subministrament no pot tenir efectes negatius per als incentius del propietari de l'input i/o d'altres operadors per invertir i innovar al mercat ascendent (apartat 82). En concret, la Comissió Europea considera que aquesta situació és especialment probable quan una regulació compatible amb el Dret comunitari imposa ja a l'empresa dominant una obligació de subministrament i quan de les consideracions que són la base d'aquesta regulació es desprèn clarament que, en imposar aquesta obligació de subministrament, l'autoritat pública ja ha sospesat adequadament els incentius. A aquest respecte, la resolució S/12/2015 de 16 de desembre de 2015 (ES-02/2014 TANATORIO PEDRERA) del *Consejo de Defensa de la Competencia de Andalucía* exposa que “[...] *si atendemos al pliego de cláusulas jurídico-administrativas que rige la explotación privada del tanatorio de Pedrera, estas prohíben expresamente que se impida el uso de las instalaciones a cualquier compañía de decesos/aseguradora o a cualquier particular que abone las tarifas vigentes, siendo ésta condición resolutoria de la concesión [...]. Consecuentemente, tanto el Ayuntamiento de Pedrera como la concesionaria del tanatorio de esa localidad, Servicios Funerarios Sierra Sur, S.L., sopesaron que esa prohibición no afectara los incentivos a invertir e innovar en el mercado ascendente de prestación de servicios de tanatorio cuando firmaron el contrato y pliego de cláusulas jurídico-administrativas.*”

Adicionalment, segons la Comissió europea, aquesta manca d'efectes negatius també pot donar-se quan la posició de l'empresa dominant al mercat ascendent s'ha desenvolupat a l'empara de drets especials o exclusius o ha estat finançada mitjançant recursos públics (apartat 82), com pot ser el cas d'algunes empreses que exploten tanatoris actualment i que en el passat van gaudir d'una situació d'exclusivitat a l'àmbit municipal o van rebre fons públics. En aquests dos casos específics, la Comissió Europea afirma que es pot assumir el probable tancament anticompetitiu del mercat sense examinar si es donen les tres circumstàncies acumulatives esmentades a l'apartat 81 de les orientacions⁵⁰.

Sobre la possibilitat de que la negativa d'accés es pretengui justificar pel fet que es tracta d'instal·lacions de naturalesa privada, la resolució del TCDC anteriorment citada⁵¹ assenjala que en les Orientacions de l'article 82 del TCE “*no sembla ni indiciàriament que el fet que la infraestructura per la qual es demana accés sigui de titularitat privada sigui motiu justificat en termes de competència com per denegar-hi l'accés. En concret, aquesta Comunicació contempla expressament (apartat 75) que, tot i que qualsevol empresa ha de tenir dret a escollir amb qui vol contractar i disposar lliurement de la seva propietat, és factible que, en virtut del dret de la competència, quan concorren les circumstàncies examinades, aquest dret cedeixi i es pugui imposar a una empresa dominant l'obligació de subministrament o d'accés a la infraestructura de la seva propietat o titularitat.*”

En la mateixa línia, l'estudi de la DGDC de 2007 considerava que aquesta “*obligació per raó de lliure competència com, en general, les de servei públic, formen part de l'estructura del dret i, per tant, no són indemnitzables de forma que les al·legacions sobre el caràcter expropiatori d'aquestes obligacions hauria de ser rebutjat. És a dir, aquesta cessió del béns no pot ser mai considerada com una expropiació. En tot cas, el propietari de la instal·lació tindria dret a una contraprestació econòmica, en forma de preu administratiu, que*

⁵⁰ (i) Que la negativa faci referència a un producte o servei objectivament necessari per poder competir amb eficàcia en el mercat descendent, (ii) que sigui probable que la negativa doni lloc a l'eliminació de la competència efectiva en el mercat descendent i (iii) que sigui probable que la negativa causi un perjudici en els consumidors.

⁵¹ Resolució de 2 de juliol de 2015, expedient 41/2012, FUNERÀRIA FONTAL.

remuneraria la cessió d'aquesta instal·lació a una altra empresa amb un preu que seria coherent amb el cost de funcionament del servei”.

Adicionalment, existeixen diferents alternatives a l'hora d'escollir a quins tanatoris se'ls hauria d'imposar l'obligació de donar accés a competidors:

- als tanatoris de titularitat pública (encara que siguin gestionats per una empresa privada);
- als tanatoris amb posició de domini;
- als tanatoris que són monopoli; o
- als tanatoris que es considerin una instal·lació essencial.

La CNC va proposar en el seu informe sobre l'Avantprojecte de llei estatal de serveis funeraris (IPN 55/11), de maig de 2011, que s'establís l'obligació que els tanatoris, almenys els que fossin de titularitat pública i els que es trobessin en situació de monopoli provincial, garantissin l'accés a les seves instal·lacions en termes objectius, transparents i no discriminatoris⁵².

Per tant, d'una banda, la CNC establí un llindar mínim que en el cas de Catalunya podria resultar insuficient ja que no existeix cap tanatori privat que sigui un monopoli a l'àmbit provincial. Així doncs, perquè aquesta mesura fos efectiva a Catalunya caldria reduir l'àmbit geogràfic (per exemple, fins el nivell local). D'altra banda, aquesta mesura implicaria que els tanatoris de titularitat pública, que poden ser gestionats per una empresa privada mitjançant una licitació, sempre donessin accés a les seves instal·lacions a empreses competidores independentment de la seva posició en el mercat. En aquesta línia, l'ACCO valora positivament que recentment la Síndica de Greuges de Barcelona va emetre una decisió⁵³ en la qual recomanava a l'Ajuntament de Barcelona “*que modifiqui els contractes de concessió dels tanatoris de titularitat pública, amb la finalitat de permetre l'accés a les sales de vetlla de totes les empreses prestadores del servei que ho sol·licitin*”. És més, des del punt de vista de la competència, resultaria recomanable que aquesta modificació es produís a tots els contractes mitjançant els quals es formalitza la gestió del servei de tanatori de titularitat pública de Catalunya (principalment, es tracta de contractes de concessió) que actualment no contemplin donar accés a les seves sales de vetlla a qualsevol empresa funerària o usuari que ho sol·liciti. Així mateix, en les noves licitacions de tanatoris públics s'hauria d'incloure una clàusula en el mateix sentit.

Una altra opció seria la d'imposar l'obligació d'accés només als tanatoris amb posició de domini. Aquesta alternativa implica un paral·lelisme amb els expedients de defensa de la competència en els quals, sota determinades circumstàncies, s'ha considerat que la negativa de subministrament en no donar accés al tanatori incorria en un abús de posició de domini i, per tant, en una infracció de l'article 2 de la LDC⁵⁴. De fet, quan se sanciona a una empresa per un abús de posició de domini en denegar l'accés a les instal·lacions de tanatori també se

⁵² “[...] se propone incluir en la Ley un precepto que establezca la obligación de que los tanatorios (al menos los que sean de titularidad pública y los que se encuentren en situación de monopolio provincial), garanticen el acceso a sus instalaciones en términos objetivos, transparentes y no discriminatorios”.

⁵³ Vegeu “Decisió de la síndica de greuges referent a la queixa presentada en matèria d'atenció al consumidor i usuari (serveis funeraris)” de 30 de desembre de 2015, expedient 15Q000907-FR:

http://sindicadegreugesbcn.cat/pdf/resolucions/res_331455196922.pdf

⁵⁴ Vegeu secció 4.

li sol imposar l'obligació de cessar la conducta imputada i abstenir-se, en el futur, d'incórrer en conductes similars⁵⁵.

El problema d'aquesta opció és que implicaria determinar cas a cas quin és el mercat geogràfic rellevant i quan un tanatori disposa de posició de domini en el mateix. En aquest sentit, resultaria més pràctic imposar l'obligació d'accés només als tanatoris que es considerin un monopoli, ja que tot i que continuaria sent necessari establir el mercat geogràfic rellevant no ho seria determinar si el tanatori disposa de posició de domini.

També es podria optar per imposar l'obligació de donar accés a aquells tanatoris que es considerin una instal·lació essencial per la prestació dels serveis funeraris en un àmbit geogràfic particular (vegeu secció 4). S'ha de tenir present que en aquests casos, atès l'elevat risc de que la negativa d'accés al tanatori impliqui la desaparició de tota o bona part de la competència en el mercat de serveis funeraris en un àmbit geogràfic determinat, les conseqüències negatives pels consumidors de la denegació d'accés als competidors seran generalment superiors a les potencials conseqüències negatives d'imposar l'obligació de subministrament. En aquesta línia, en la resolució de 10 de juliol de 2012, R1/2012, *TANATORIO DE VALGA*, el *Consello Galego da Competencia* va afirmar que: “[...] *la consideración de un producto o servicio como ‘esencial’, como sucede con los tanatorios, supone que la empresa titular/concesionaria del mismo tiene la obligación legal de permitir el acceso a otras empresas, en este caso, otras prestadoras de servicios de tanatorio, en condiciones no discriminatorias*”. En la mateixa línia, l'any 2005 l'*Instituto de Empresa*⁵⁶ va posar de manifest que l'eventual caracterització dels tanatoris com a instal·lacions essencials podria determinar especials obligacions d'accés universal a càrrec dels titulars de les mateixes⁵⁷.

Ara bé, aquesta alternativa també implicaria una anàlisi cas a cas per determinar quins tanatoris es consideren que són instal·lacions essencials. Aquesta valoració l'haurien de fer els propis operadors del mercat que compten amb tanatoris (autoavaluació).

A la **Taula 8** de l'annex es pot observar una llista de 59 tanatoris que no compten amb cap altre tanatori gestionat per una empresa de serveis funeraris competidora a una distància de 10km. És a dir, es tracta dels tanatoris que no tenen cap altre tanatori en un radi d'aquesta distància o que si bé en tenen un o més d'un, els mateixos són gestionats per una empresa del mateix grup (o per empreses amb les quals manté algun tipus d'acord de col·laboració en el cas de MEMORANET).

Tot i que caldria una anàlisi detallada en cada cas (a la qual entre d'altres aspectes s'hauria de calcular el temps de trajecte en automòbil entre tanatoris o la viabilitat de construir una nova instal·lació), aquests tanatoris poden ser susceptibles de ser considerats com a infraestructures essencials.

Per últim, pel que fa a la possibilitat de què es tanquin alguns dels tanatoris existents actualment com a conseqüència d'haver de donar accés a competidors a un preu no

⁵⁵ Per exemple, vegeu la resolució del TCDC de 2 de juliol de 2015, expedient 41/2012, FUNERÀRIA FONTAL.

⁵⁶ *Análisis del entorno competitivo del sector funerario español y de los esfuerzos de liberalización* (desembre de 2005). Instituto de Empresa. Observatorio de Competencia.

⁵⁷ “[...] *Dada la complejidad que supone la construcción de un tanatorio, además del elevado volumen de inversión y de la complejidad de su normativa reguladora, podría llegar a considerarse que los tanatorios constituyen infraestructuras esenciales (essential facilities) a los que los prestadores de servicios funerarios deben tener acceso para una adecuada configuración de su oferta en el mercado*”.

discriminatori ni abusi, aquesta possibilitat únicament es pot donar si es tracta d'una infraestructura ineficient que fins el moment ha subsistit gràcies al sobrepreu aplicat als usuaris derivat del poder de mercat que atorga a l'empresa el fet de comptar amb la utilització d'un tanatori en una àrea geogràfica determinada en exclusiva⁵⁸.

En conclusió, es podria **modificar la Llei 2/1997 per tal de facilitar l'accés als tanatoris existents a empreses competidores en condicions objectives, transparents i no discriminatòries**, ja amb una alta probabilitat resultaria una mesura molt efectiva per augmentar la competència no només dels serveis funeraris sinó també del propi servei de tanatori. En particular, tot i que existeixen diferents possibilitat (amb diferents graus d'intervenció per part dels poders públics), l'ACCO considera que la imposició de l'obligació de donar accés a competidors als **tanatoris de titularitat pública (encara que els gestionin empreses privades) i a aquells que es considerin una instal·lació essencial** estaria justificada des del punt de vista de la política de competència.

A més, quan no existeixi ja, caldria **modificar del contracte mitjançant el qual es formalitza la gestió dels tanatoris de titularitat pública gestionats per empreses privades per tal d'incloure una clàusula que expliciti que es permet l'accés a les sales de vetlla del tanatori a qualsevol empresa funerària o usuari que ho sol·liciti en condicions objectives, transparents i no discriminatòries**. Igualment, **s'hauria d'incloure una clàusula amb el mateix contingut a les licitacions de nous tanatoris**.

7. CONCLUSIONS

El servei de tanatori és essencial per al consumidor i no és substituïble per altres equipaments ja que no existeixen altres estructures on es puguin portar a terme les seves funcions. Per tant, són instal·lacions l'ús de les quals és indispensable perquè un operador pugui competir en el mercat de serveis funeraris de forma efectiva.

En particular, degut a que (i) habitualment es produeix la vinculació del servei de tanatori amb la resta de serveis funeraris (impossibilitat de contractar el servei de tanatori individualment a un preu raonable), a que (ii) el tanatori el sol utilitzar de forma exclusiva l'empresa de serveis funeraris que l'explota i a que (iii) sovint només existeix un o pocs tanatoris en alguns àmbits geogràfics determinats, els tanatoris esdevenen actius estratègics que atorguen un avantatge competitiu molt important a les empreses de serveis funeraris que els exploten i que, quan no són replicables, suposen un poder de mercat que pot donar lloc a beneficis extraordinaris pel conjunt dels serveis funeraris sense que això comporti l'entrada de nous operadors.

Així doncs, atesos la importància actual del servei de tanatori dins dels serveis funeraris i el fet que les empreses funeràries que disposen d'un tanatori en exclusiva sovint l'utilitzen com a instrument per captar la resta de serveis funeraris i evitar la competència dels altres operadors en la seva àrea geogràfica d'influència, les autoritats competents haurien de reformar la normativa reguladora dels tanatoris o bé prendre altres mesures per tal de

⁵⁸ Amb tot, si la ineficiència és deguda a les exigències del municipi en algun tipus d'associació o col·laboració pública-privada (construcció d'un "elefant blanc", per exemple, per un nombre de sales de vetlla excessiu), es podria arribar a plantejar la possibilitat d'algun tipus de responsabilitat patrimonial de l'administració pública i, per tant, una compensació a l'empresa privada.

fomentar la competència en el conjunt dels serveis funeraris i incidir també en els mercats que hi estan estretament relacionats (assegurances de decés, ornaments florals, làpides, fèretres, etc.). D'aquesta manera es produiria una millora en la qualitat dels serveis i una reducció dels seus preus que, en definitiva, suposaria un augment del benestar dels usuaris.

Primer, resulta necessària l'eliminació de barreres d'entrada normatives així com requisits excessius innecessaris i injustificats que fan que bona part dels tanatoris existents no es puguin replicar. Així doncs, és necessari modificar la Llei 2/1997, el reglament supletori que aplica en els municipis que no disposen de la seva pròpia normativa (Decret 209/1999) i, en pràcticament tots els municipis de Catalunya que disposen d'una regulació pròpia, les ordenances o reglaments municipals així com qualsevol altra normativa que presenti afectacions. Potencialment, aquesta mesura permetria un increment de l'oferta de tanatoris d'iniciativa privada.

Segon, es podria fomentar la competència en els serveis funeraris mitjançant la construcció de nous tanatoris de titularitat pública. Tot i que aquesta mesura podria ser una bona opció en determinats llocs, cal tenir present les seves limitacions. En particular, en molts casos pot ser ineficient o no resultar viable la construcció de nous tanatoris atesa la dimensió del mercat.

Tercer, adicionalment, es podria modificar la Llei 2/1997 per tal de prohibir la vinculació del servei de tanatori a la resta de serveis funeraris com a única possibilitat de prestació del servei atesa l'existència de fallades de mercat que no permeten un funcionament competitiu del mercat. En funció de la valoració d'aquestes fallades de mercat, es podria concretar una prohibició generalitzada o bé limitada a casos concrets. En qualsevol cas, l'ACCO és de l'opinió que es podria prohibir la vinculació quan es tracti de tanatoris de titularitat pública (encara que siguin gestionats per empreses privades) o de tanatoris que es considerin instal·lacions essencials.

Quart, també es podria modificar la Llei 2/1997 per tal de facilitar l'accés als tanatoris existents a empreses competidores en condicions objectives, transparents i no discriminatòries, ja amb una alta probabilitat resultaria una mesura molt efectiva per augmentar la competència no només dels serveis funeraris sinó també del propi servei de tanatori. En particular, tot i que existeixen diferents possibilitats, l'ACCO considera que la imposició de l'obligació de donar accés a competidors als tanatoris de titularitat pública (encara que els gestionin empreses privades) i a aquells que es considerin una instal·lació essencial estaria justificada des del punt de vista de la política de competència.

Cinquè, en el cas concret dels tanatoris de titularitat pública gestionats per empreses privades, seria necessari modificar del contracte mitjançant el qual es formalitza la gestió per tal d'incloure una clàusula que expliciti que es permet l'accés a les sales de vetlla del tanatori a qualsevol empresa funerària o usuari que ho sol·liciti en condicions objectives, transparents i no discriminatòries. Igualment, s'hauria d'incloure una clàusula amb el mateix contingut a les licitacions de nous tanatoris.

8. REFERÈNCIES

Albalade D, Bel G i Fageda X (2010), "[El cost del darrer viatge: concentració, competència i interacció entre sector públic i privat en els serveis funeraris](#)". Escola d'Administració Pública de Catalunya. Barcelona.

Autoritat Catalana de la Competència (2010), "[Informe de Regulació del Projecte de decret legislatiu per a l'adequació de normes amb rang de llei a la Directiva 2006/126/CE, del Parlament i del Consell, de 12 de desembre, relativa als serveis en el mercat interior](#)". IR 9/2010. Barcelona.

Autoritat Catalana de la Competència (2011), "[Observacions sobre la incidència que podrien tenir determinades mesures en el nivell de competència dels serveis funeraris](#)". OB 10/2011. Barcelona.

Autoritat Catalana de la Competència (2011), "[Valoració de l'impacte potencial de l'adquisició per l'empresa Pompas Fúnebres Mediterràneas SLU del control exclusiu de la societat Serveis Funeraris de Barcelona SA](#)". CE 08/2011. Barcelona.

Autoritat Catalana de la Competència (2015), "[Informe de Regulació de la Proposta de modificació de l'Ordenança general dels serveis funeraris de l'Ajuntament de Banyoles](#)". IR 20/2015. Barcelona.

Autoritat Catalana de la Competència (2016), "[Valoració, des d'una òptica de competència, del text refós de l'Ordenança reguladora dels serveis funeraris del municipi de Manresa](#)". OB 24/2016. Barcelona.

Autoritat Catalana de la Competència (2016), "[Guia per a l'adequació de les ordenances i reglaments municipals sobre serveis funeraris en termes de competència](#)." GU 04/2016. Barcelona.

Calvo AL i Rodríguez J (2012), "La Doctrina de las Infraestructuras Esenciales en Derecho Antitrust Europeo". [Revista de Derecho de la Competencia y la Distribución](#). Monografía Nº 6. La Ley. Wolters Kluwer. Madrid.

Comissió Europea (2009), "[Comunicación de la Comisión — Orientaciones sobre las prioridades de control de la Comisión en su aplicación del artículo 82 del Tratado CE a la conducta excluyente abusiva de las empresas dominantes \(Texto pertinente a efectos del EEE\)](#)". 2009/C 45/02. Brussel·les.

Comisión Nacional de la Competencia (2011), "[Informe de Proyecto Normativo del Anteproyecto de Ley sobre Servicios Funerarios](#)". IPN 55/11. Madrid.

Direcció General de Defensa de la Competència (2007), "[Estudi sobre la competència en el sector dels serveis funeraris de Catalunya](#)". Departament d'Economia i Finances. Generalitat de Catalunya. Barcelona.

Marcos F (2004), "[Monopolio y Prácticas Restrictivas de la Competencia en el Mercado de los Servicios Funerarios](#)". IE Working Paper Derecho. AJ8-114. Instituto de Empresa. Madrid.

Marcos F, González G i Sánchez-Graells A (2005), "[Análisis del entorno competitivo del sector funerario español y de los esfuerzos de liberalización](#)". Observatorio de Política de la Competencia. Instituto de Empresa. Madrid.

Ministerio de Economía y Hacienda i Ministerio de Sanidad y Política Social (2010), "[Estudio sobre los servicios funerarios en España](#)". Madrid.

PriceWaterHouseCoopers (2004), "[Los servicios funerarios integrales en España. Claves de un sector en transformación](#)". Madrid.

Servicio de Defensa de la Competencia (2004), "[Informe N-04045 INTUR/SCI SPAIN](#)". Ministerio de Economía y Hacienda. Madrid.

Servicio de Defensa de la Competencia (2004), "[Informe N-04046 INTUR/EURO STEWART](#)". Ministerio de Economía y Hacienda. Madrid.

Servicio de Defensa de la Competencia (2005), "[Informe N-05031 INTUR/FUNERARIAS DEL ALTO ARAGÓN](#)". Ministerio de Economía y Hacienda. Madrid.

Servicio Vasco de Defensa de la Competencia (2010), "[El sector funerario en la Comunidad Autónoma de Euskadi. Análisis jurídico-económico y de competencia](#)". Servicio Central de Publicaciones del Gobierno Vasco. Vitoria-Gasteiz.

Tribunal de Cuentas (2006), "[Informe de fiscalización de la gestión de servicios funerarios y de cementerios](#)". Núm. 727. Madrid.

ANNEX
Taula 7. Distribució de tanatoris i sales de vetlla per grups empresarials i comarques

Comarca	Grup Empresarial	Tanatoris		Sales de Vetlla	
		Número	Quota (%)	Número	Quota (%)
Alt Camp	AJUNTAMENT	1	50,00	4	50,00
	RIOS HEVIA	1	50,00	4	50,00
Alt Empordà	FUNERÀRIA ALT EMPORDÀ VICENS	1	33,33	6	50,00
	MÉMORA	1	33,33	2	16,67
	ÀLTIMA	1	33,33	4	33,33
Alt Penedès	SERVEIS FUNERARIS ESTEVE	1	33,33	3	30,00
	ÀLTIMA	2	66,67	7	70,00
Alt Urgell	FUNERÀRIA VILARRUBLA	1	25,00	2	22,22
	FUNERÀRIA ESTEVE (GRUP ESTEVE ESCOLÀ)	1	25,00	1	11,11
	GUALFA (SERVEIS FUNERARIS SANT ESTEVE DE L'ALT URGELL I LA CERDANYA)	1	25,00	3	33,33
	TANATORI LES MAGNÒLIES	1	25,00	3	33,33
Alta Ribagorça	FUNERÀRIA SAURA (S.P.F. SAURA)	1	100,00	1	100,00
Anoia	FUNERÀRIA ANOIA	1	50,00	7	77,78
	POMPAS FUNEBRES SANTA ANA (POMFUSA)	1	50,00	2	22,22
Bages	GRUPO INTERFUNERARIAS	1	6,25	3	7,50
	MARGARIDA REBOLLAR ARMENGOL (FUSTERIA GRANERS)	1	6,25	1	2,50
	MÉMORA	7	43,75	18	45,00
	ÀLTIMA	7	43,75	18	45,00
Baix Camp	AJUNTAMENT	7	43,75	8	25,00
	FUNESPAÑA	4	25,00	8	25,00
	FUNERÀRIA MENA	2	12,50	4	12,50
	MÉMORA	2	12,50	4	12,50
	SERVEIS FUNERARIS REUS I BAIX CAMP (REUS SERVEIS MUNICIPALS)	1	6,25	8	25,00
Baix Ebre	FUNESPAÑA	3	42,86	8	40,00
	TANATORIOS Y SERVICIOS (REMSA)	4	57,14	12	60,00
Baix Empordà	AUXILIAR DE FUNERÀRIA I CEMENTIRIS (AUFUCE)	1	16,67	1	6,67
	FUNERÀRIA JUANALS	2	33,33	6	40,00
	MÉMORA	3	50,00	8	53,33
Baix Llobregat	MÉMORA	2	11,76	6	10,53
	POMPAS FUNEBRES SANTA ANA (POMFUSA)	3	17,65	9	15,79
	POMPAS FUNEBRES DE BADALONA	1	5,88	3	5,26
	SERVICIOS ESPECIALES (SERVISA)	1	5,88	9	15,79

	ÀLTIMA	10	58,82	30	52,63
Baix Penedès	FUNERÀRIA SELVA	1	50,00	7	87,50
	ÀLTIMA	1	50,00	1	12,50
Barcelonès	CONSTE CONCESIONES ADMINISTRATIVAS	1	10,00	4	3,10
	MÉMORA	5	50,00	74	57,36
	POMPAS FÚNEBRES DE BADALONA	1	10,00	10	7,75
	ÀLTIMA	3	30,00	41	31,78
Berguedà	FUNERÀRIA FERRAN	3	60,00	4	50,00
	FUNERÀRIA GUBIANAS	1	20,00	2	25,00
	FUNERÀRIA PUJOLS	1	20,00	2	25,00
Cerdanya	AJUNTAMENT	1	20,00	1	12,50
	FUNERÀRIA CARRERA	2	40,00	4	50,00
	GUALFA (SERVEIS FUNERARIS SANT ESTEVE DE L'ALT URGELL I LA CERDANYA)	1	20,00	2	25,00
	TANATORI LES MAGNÒLIES	1	20,00	1	12,50
Conca de Barberà	AJUNTAMENT	1	33,33	1	16,67
	MÉMORA	2	66,67	5	83,33
Garraf	ÀLTIMA	3	100,00	16	100,00
Garrigues	AJUNTAMENT	2	12,50	2	9,52
	FUNERÀRIA BORRÀS	1	6,25	2	9,52
	FUNERÀRIA BORRÀS / FUNERÀRIA JOSEP LLUÍS VIVES CULLERÉ (FUSERVI)	1	6,25	1	4,76
	FUNERÀRIA BORRÀS / GESTIÓ I SERVEIS FUNERARIS (GESTIO DE SERVEIS FUNERARIS-97)	1	6,25	1	4,76
	FUNERÀRIA CLARISÓ (G2C INTEGRAL)	1	6,25	1	4,76
	FUNERÀRIA JESÚS BORRÀS / LA LERIDANA	1	6,25	1	4,76
	FUNERÀRIA D'ARBECA	1	6,25	2	9,52
	GESTIÓ I SERVEIS FUNERARIS (GESTIO DE SERVEIS FUNERARIS-97)	2	12,50	4	19,05
	POMPES FÚNEBRES BAIX URGELL	5	31,25	6	28,57
	POMPES FÚNEBRES BAIX URGELL / GESTIÓ I SERVEIS FUNERARIS (GESTIO DE SERVEIS FUNERARIS-97)	1	6,25	1	4,76
Garrotxa	BESORA	2	50,00	7	58,33
	PUIG FUNERÀRIA	2	50,00	5	41,67
Gironès	AUXILIAR DE FUNERÀRIA I CEMENTIRIS (AUFUCE)	2	50,00	4	28,57
	MÉMORA	2	50,00	10	71,43
Maresme	CABRÉ JUNQUERAS	8	66,67	34	82,93
	POMPAS FÚNEBRES DE BADALONA	4	33,33	7	17,07
Montsià	FUNESPAÑA	5	62,50	10	50,00
	TANATORIOS Y SERVICIOS (REMSA)	3	37,50	10	50,00

Noguera	AJUNTAMENT	12	63,16	14	53,85
	FUNERÀRIA BORRÀS	1	5,26	1	3,85
	FUNERÀRIA JESÚS BORRÀS	1	5,26	2	7,69
	FUNERÀRIA DE BELLCAIRE	1	5,26	1	3,85
	GESTIÓ I SERVEIS FUNERARIS (GESTIO DE SERVEIS FUNERARIS-97)	2	10,53	3	11,54
	J. TORNÉ	2	10,53	5	19,23
Osona	CUBERTA SERVEIS FUNERARIS	3	42,86	14	60,87
	FUNERÀRIA BLANQUÉ	1	14,29	2	8,70
	SERVEIS FUNERARIS MANCOMUNITAT LA PLANA	2	28,57	4	17,39
	SERVEIS FUNERARIS XICOY	1	14,29	3	13,04
Pallars Jussà	AJUNTAMENT	1	50,00	1	33,33
	LA LERIDANA	1	50,00	2	66,67
Pallars Sobirà	AJUNTAMENT	2	66,67	2	66,67
	FUNERÀRIA DEL PALLARS	1	33,33	1	33,33
Pla d'Urgell	AJUNTAMENT	2	11,11	2	8,00
	ANDREU LLORENS TORRES	1	5,56	1	4,00
	BALCELLS DE TORRELLES I D'ALEMANY	1	5,56	1	4,00
	FUNERÀRIA BELLVÍS	1	5,56	2	8,00
	FUNERÀRIA BORRÀS	2	11,11	3	12,00
	FUNERÀRIA BELLPUIG	1	5,56	1	4,00
	FUNERÀRIA GASPAR CARNÉ	1	5,56	2	8,00
	FUNERÀRIA JOSEP LLUÍS VIVES CULLERÉ (FUSERVI)	1	5,56	1	4,00
	GESTIÓ I SERVEIS FUNERARIS (GESTIO DE SERVEIS FUNERARIS-97)	1	5,56	1	4,00
	MONSERRAT ORTIZ DOMENJÓ	1	5,56	2	8,00
	POMPES FÚNEBRES BAIX URGELL	6	33,33	9	36,00
Pla de l'Estany	MÉMORA	1	100,00	3	100,00
Priorat	FUNERÀRIA DEL PRIORAT-RIBERA-TERRA ALTA	1	100,00	2	100,00
Ribera d'Ebre	FUNERÀRIA MENA	1	20,00	2	18,18
	FUNERÀRIA DEL PRIORAT-RIBERA-TERRA ALTA	4	80,00	9	81,82
Ripollès	AJUNTAMENT	1	33,33	1	14,29
	ÀLTIMA	2	66,67	6	85,71
Segarra	AJUNTAMENT	1	20,00	1	11,11
	FUNDACIÓ PRIVADA AGROPECUÀRIA DE GUISSONA	1	20,00	2	22,22
	J. TORNÉ	2	40,00	4	44,44
	MUTUALITAT DEL CARME, MUT. PREV. SOCIAL PRIMA FIXA	1	20,00	2	22,22
Segrià	AJUNTAMENT	4	15,38	7	12,07
	FUNERÀRIA BORRÀS	8	30,77	14	24,14
	FUNERÀRIA JESÚS BORRÀS	4	15,38	8	13,79
	FUNERÀRIA JESÚS BORRÀS	1	3,85	1	1,72

	/ LA LERIDANA				
	LA LERIDANA	7	26,92	25	43,10
	LLAR DELS NOSTRES AVIS	1	3,85	1	1,72
	POMPES FÚNEBRES BAIX URGELL	1	3,85	2	3,45
Selva	AUXILIAR DE FUNERÀRIA I CEMENTIRIS (AUFUCE)	1	10,00	2	9,52
	FUNERÀRIA SANT ROMÀ	2	20,00	4	19,05
	MÉMORA	7	70,00	15	71,43
Solsonès	AJUNTAMENT	1	50,00	3	75,00
	FUNERÀRIA FERRAN	1	50,00	1	25,00
Tarragonès	AJUNTAMENT	1	16,67	2	10,00
	FUNESPAÑA	1	16,67	7	35,00
	FUNERÀRIA SELVA	1	16,67	2	10,00
	MÉMORA	2	33,33	6	30,00
	RIOS HEVIA	1	16,67	3	15,00
Terra Alta	FUNERÀRIA MENA	1	50,00	2	50,00
	FUNERÀRIA DEL PRIORAT-RIBERA-TERRA ALTA	1	50,00	2	50,00
Urgell	AJUNTAMENT	4	28,57	5	22,73
	FUNERÀRIA CUCÓ	1	7,14	2	9,09
	FUNERÀRIA JOSEP LLUÍS VIVES CULLERÉ (FUSERVI)	1	7,14	1	4,55
	GESTIÓ I SERVEIS FUNERARIS (GESTIO DE SERVEIS FUNERARIS-97)	4	28,57	5	22,73
	J. TORNÉ	1	7,14	3	13,64
	POMPES FÚNEBRES BAIX URGELL	2	14,29	3	13,64
	TANATORI L'URGELL-TÀRREGA	1	7,14	3	13,64
Val d'Aran	FUNERÀRIA SAURA (S.P.F. SAURA)	1	100,00	4	100,00
Vallès Occidental	FUNERÀRIA MONTSERRAT TRUYOLS	8	72,73	22	48,89
	SOCIETAT MUNICIPAL DE SERVEIS FUNERARIS DE TERRASSA	1	9,09	10	22,22
	TORRA	2	18,18	13	28,89
Vallès Oriental	AJUNTAMENT	4	44,44	6	21,43
	CABRÉ JUNQUERAS	1	11,11	10	35,71
	MONSERDÀ	3	33,33	11	39,29
	TORRA	1	11,11	1	3,57

Font: elaboració pròpia.

Taula 8. Tanatoris de Catalunya sense competència en una distància de 10km.

Municipi	Grup empresarial
Àger	AJUNTAMENT
Almatret	FUNERÀRIA BORRÀS
L'Ametlla de Mar	FUNESPAÑA
Arbúcies	MÉMORA
Arenys de Mar	CABRÉ JUNQUERAS
Artesa de Segre	AJUNTAMENT
Bagà	FUNERÀRIA FERRAN
Banyoles	MÉMORA
Batea	FUNERÀRIA MENA
La Bisbal d'Empordà	MÉMORA
Calella	CABRÉ JUNQUERAS
Camarasa	AJUNTAMENT
Camprodon	AJUNTAMENT
Canet de Mar	CABRÉ JUNQUERAS
Cardona	ÀLTIMA
Cellera de Ter	MÉMORA
Cubells	AJUNTAMENT
Deltebre	TANATORIOS Y SERVICIOS (REMSA)
L'Escala	MÉMORA
Falset	FUNERÀRIA DEL PRIORAT-RIBERA-TERRA ALTA
Flix	FUNERÀRIA DEL PRIORAT-RIBERA-TERRA ALTA
Gandesa	FUNERÀRIA DEL PRIORAT-RIBERA-TERRA ALTA
Gavà	ÀLTIMA
La Guingueta d'Àneu	AJUNTAMENT
Igualada	FUNERÀRIA ANOIA
Llagostera	AUXILIAR DE FUNERÀRIA I CEMENTIRIS (AUFUCE)
Lloret de Mar	FUNERÀRIA SANT ROMÀ
Maials	FUNERÀRIA BORRÀS
Olesa de Montserrat	POMPAS FUNEBRES SANTA ANA POMFUSA
Oliana	FUNERÀRIA ESTEVE (GRUP ESTEVE ESCOLÀ)
Organyà	FUNERARIA VILARRUBLA
La Pobla de Lillet	FUNERÀRIA FERRAN
La Pobla de Segur	AJUNTAMENT
El Pont de Suert	FUNERARIA SAURA (S.P.F. SAURA)
Ponts	J. TORNÉ
Prades	AJUNTAMENT
Prats de Lluçanès	FUNERÀRIA BLANQUÉ
Rialp	FUNERARIA DEL PALLARS
Ripoll	ÀLTIMA
Salt	MÉMORA
Sant Celoni	MONSERDÀ
Sant Feliu de Guíxols	FUNERÀRIA JUANALS
Sant Guim de Freixenet	J. TORNÉ
Sant Hilari Sacalm	MÉMORA
Sant Joan de les Abadesses	ÀLTIMA
Sant Llorenç de Morunys	FUNERÀRIA FERRAN
Santa Coloma de Farners	MÉMORA

Santa Coloma de Queralt	MÉMORA
La Sénia	FUNESPAÑA
Sitges	ÀLTIMA
Solsona	AJUNTAMENT
Torroella de Montgrí	MÉMORA
Tossa de Mar	FUNERÀRIA SANT ROMÀ
Tremp	LA LERIDANA
Vall de Cardós	AJUNTAMENT
Vidreres	MÉMORA
Vielha e Mijaran	FUNERARIA SAURA (S.P.F. SAURA)
Vilafranca del Penedès	ÀLTIMA
Vilanova i la Geltrú	ÀLTIMA

Font: elaboració pròpia (amb la col·laboració de l'IDESCAT). Nota: (i) els tanatoris d'empreses que pertanyen al mateix grup empresarial -inclosa la xarxa MEMORANET dins del grup MÉMORA- no es consideren competidors; i (ii) no s'ha considerat la possible existència de tanatoris a zones limítrofes amb Catalunya de França, Andorra, Aragó o la Comunitat Valenciana.